Yhteistyön maakunta • Samarbetets landskap • Cooperative region

KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

HYVINVOIVA KASVUN MAAKUNTA

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018 – 2021

toimeenpanosuunnitelma vuosille 2021 – 2022

Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö 14.10.2020
Maakunnan yhteistyöryhmä 28.10.2020
Maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristö 10.2.2021 (päivitetty)
Maakunnan yhteistyöryhmä 23.2.2021 (päivitetty)

TEM 30.10.2020
TEM 12.3.2020 (päivitetty)

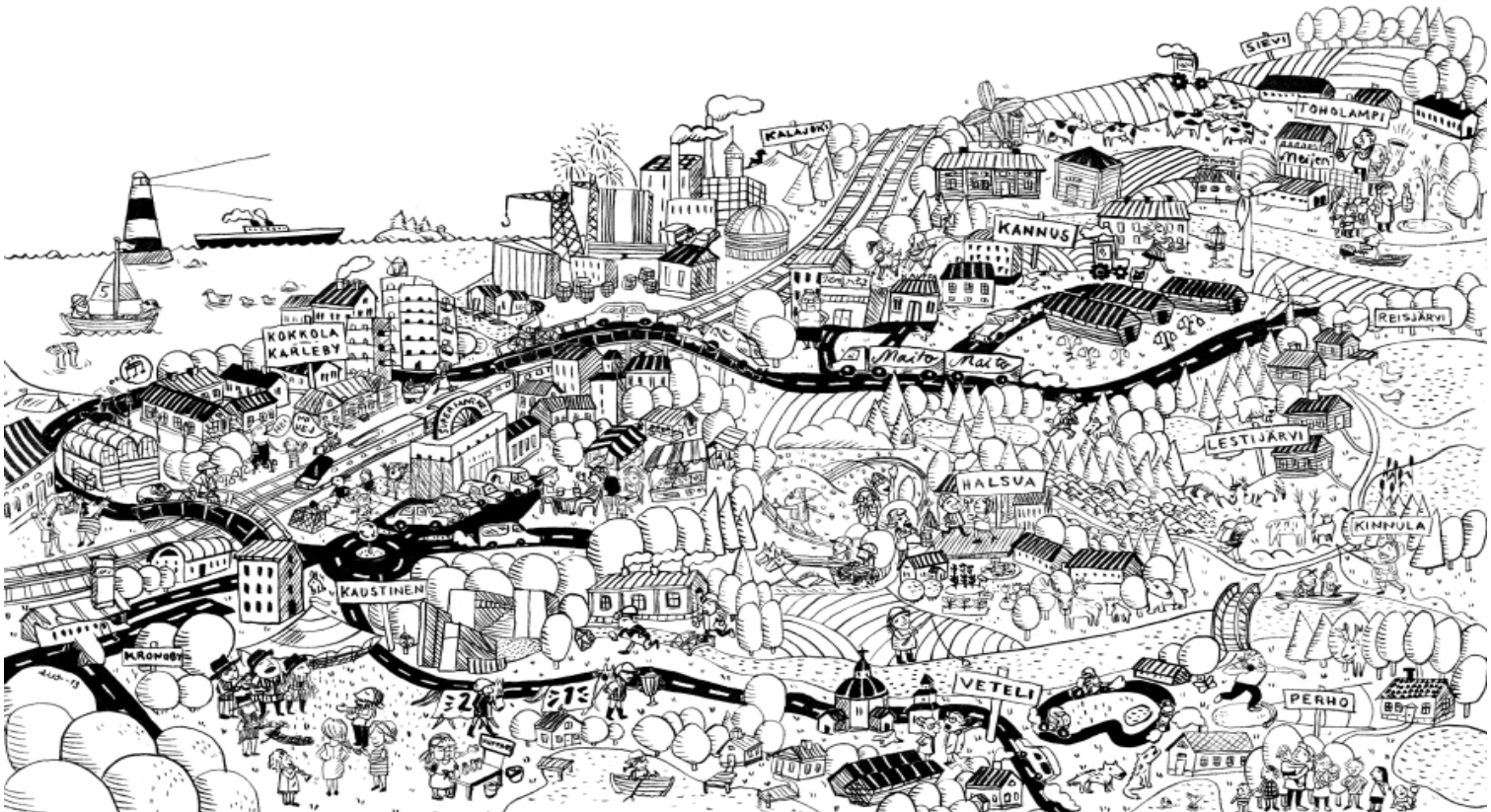

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO

2 MAAKUNTAOHJELMAN TOIMEENPANO KESKI-POHJANMAALLA

2.1 Maakuntaohjelman kehittämisteemat

2.2 Maakuntaohjelman toimeenpano ja alueen toimijoiden osallisuus

3 MAAKUNNAN ALUEKEHITTÄMISEN TILANNEKUVA

3.1 Väestödynamiikka

3.2 Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

3.3 Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

3.4 Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

3.5 Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

3.6 Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

4 MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA KÄRKITAVOITTEET

4.1 Osaaminen

4.2 Kilpailukyky

4.3 Saavutettavuus

4.4 Toimeenpanosuunnitelman painotukset vuosille 2021–2022

5 MAAKUNTIEN YHTEISET KEHITTÄMISTEEMAT JA PAINOTUKSET

5.1 Itä- ja Pohjois-Suomi

6 RAHOITUSSUUNNITELMA

6.1 Alueelliset painotukset

6.1.1 Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 rakennerahasto-ohjelma

6.1.2 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020

6.2 Rahoitustaulukko

1. JOHDANTO

Maakuntaliittojen tehtävänä on alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain mukaan valmistella kahden vuoden välein maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma maakunnan yhteistyöryhmän hyväksyttäväksi. Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma vuosille 2021–2022 ajoittuu maakuntaohjelman ja rakennerahasto-ohjelman toteuttamisen kannalta kahden eri kauden taitosvaiheeseen. Maakuntaohjelma ulottuu vuoteen 2021 ja vuoden 2021 aikana valmistellaan uusi maakuntaohjelma. Uuden rakennerahasto-ohjelman 2021-2027 toteuttaminen puolestaan alkaa vuonna 2021.

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaa on tällä kertaa valmisteltu poikkeuksellisessa tilanteessa, kun COVID-19-viruksen aiheuttamat tapahtumat ja poikkeustoimenpiteet ovat olleet käynnissä. Koronakriisillä on ollut merkittäviä vaikutuksia koko maailman taloustilanteeseen ja yhteiskuntien toimintaan. Kaikkia kriisin kerrannaisvaikutuksia ei vielä ole tiedossa, mutta vaikutukset ovat pitkäkestoisia alueiden elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Toimeenpanosuunnitelma vuosille 2021–2022 on tehty edellisen toimeenpanosuunnitelman päivityksenä, huomioiden olennaiset tarkistukset painotuksiin maakuntaohjelman toteuttamisen ja uuden EU-ohjelmakauden sisältöjen näkökulmasta. Rahoitussuunnitelman osalta on päivitetty alueelliset painotukset huomioiden koronakriisin vaikutukset rahoituksen suuntaamiseen, mutta rahoitustaulukkoon ei ole tehty muutoksia. Rahoitustaulukkoa tullaan päivittämään tarvittaessa myöhemmin erikseen. Koronaviruksen aiheuttamia vaikutuksia on pyritty ennakoimaan ja niihin varautumaan toimeenpanosuunnitelman tarjoamien mahdollisuuksien mukaan.

Toimeenpanosuunnitelma on koottu Keski-Pohjanmaalla yhteistyössä alueen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2018–2021 kehittämisteemojen mukaiset työryhmät kokoontuivat maaliskuussa ja syyskuussa pohtimaan lähivuosien keskeisiä kehittämisteemoja. Lisäksi 3.9.2020 järjestetyssä aluekehittämispäivässä oli esillä ajankohtaisia aluekehittämisen teemoja. Syyskuun työryhmäkokouksissa viimeisteltiin toimeenpanosuunnitelman keskeiset painotukset ja teemat seuraaville vuosille. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman päivitetty toimeenpanosuunnitelma sekä rahoitussuunnitelma käsiteltiin maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä 14.10.2020 ja hyväksyttiin maakunnan yhteistyöryhmässä 28.10.2020. Toimeenpanosuunnitelma on toimitettu Työ- ja elinkeinoministeriölle 30.10.2020.

Toimeenpanosuunnitelma on laadittu samaan aikaan, kun EU:n rakennerahasto-ohjelmakauden 2021–2027 valmistelu sekä uuden aluekehittämislainsäädännön valmistelu ovat olleet käynnissä. Myös uusi aluekehittämispäätös on tullut voimaan. Hallitusohjelma, aluekehittämispäätös sekä aluekehittämislainsäädännön uudistus tuovat uudistuksia aluekehittämisen toimintamalliin. Ekosysteemiajattelu sekä alueiden kyvykkyyksien merkitys korostuu. Alueen erityispiirteisiin ja vahvuuksiin perustuva kehittäminen sekä vahva verkostoituminen ja yhteistyö ovat jatkossakin keskeisiä maakuntaohjelman toimeenpanoa Keski-Pohjanmaalla ohjaavia teemoja.

Kokkolassa 7.10.2020 Jyrki Kaiponen, maakuntajohtaja

Marita Mutka, strategiapäällikkö

2. MAAKUNTAOHJELMAN TOIMEENPANO KESKI-POHJANMAALLA

2.1 Maakuntaohjelman kehittämisteemat

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2018–2021 linjaa tärkeimmät kehittämistoimenpiteet neljän vuoden toimintakaudelle. Maakuntaohjelma on rakennettu yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa työryhmä- ja seminaarityöskentelyn avulla. Tuloksena saatiin vahva ja eteenpäin suuntaava ohjelma, jossa visiona ja päätavoitteena on **hyvinvoiva kasvun maakunta**.

Kuva 1. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman kehittämisteemat sekä tilannekuva (kuva: Tiina Harjunpää).

Kehittämistoimenpiteitä toteutetaan nelivuotiskaudella kolmessa kehittämisteemassa: **osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus**. Läpileikkaavina painopisteinä ovat **maaseutu, kansainvälisyys ja vetovoima.** Läpileikkaavat painopisteet ovat mahdollistamassa tavoitteiden ja vision toteuttamista jokaisessa kolmessa kehittämisteemassa. Maakuntaohjelman työryhmien (osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus sekä maaseudun teemaryhmä) lisäksi Keski-Pohjanmaalla nimettiin työskentelyä tukemaan ja tehostamaan aluekehityksen tilannekuva -työryhmä. Työskentelyn tavoitteena on tukea aluekehityksen tilannekuvan ajantasaisuutta ja ennakoida tulevia kehittämistarpeita. Aluekehittämisen toimintamallin uudistuessa ajantasaisen tilannekuvan hahmottamisesta tulee entistä tärkeämpää.

2.2 Maakuntaohjelman toimeenpano ja alueen toimijoiden osallisuus

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma kootaan vuosittaisen maakuntaohjelman toteuttamista ja seurantaa ohjaavan prosessin kautta ja se kytkeytyy maakuntaohjelman työryhmien työskentelyyn sekä vuosittain järjestettävään maakunnan aluekehittämispäivään (kuva 2).

Kuva 2. Maakuntaohjelman toimeenpanoprosessi Keski-Pohjanmaalla (kuva: Tiina Harjunpää).

Aluekehittämisen ja maakuntaohjelman tavoitteita toteutetaan ja seurataan maakuntaohjelman kehittämisteemoihin perustuvan työryhmätyöskentelyn kautta. Työryhmät on koottu laajasti alueen toimijoista, sidosryhmistä, rahoittajista sekä yritysten, kuntien ja järjestöjen edustajista, koulutus- ja tutkimusorganisaatioista, teollisuuden edustajista sekä muista tarvittavista asiantuntijoista. Työryhmätyöskentelyn avulla saavutetaan yhteinen näkemys ja tahtotila alueen kehittämistoimenpiteille, ja se mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön alueen toimijoiden sekä rahoittajaviranomaisten kesken. Vuosittaisella prosessilla valitaan yhteisesti kärkiteemat ja painotukset. Työryhmien koordinointivastuu on maakunnan liitolla. Maakuntaohjelman työryhmien lisäksi Keski-Pohjanmaalla toimii aktiivinen järjestötoimintaverkosto. Tavoitteena on, että järjestöjen työryhmät oman toimintansa kautta osallistuvat aluekehittämiseen ja tuottavat tietoa kehittämistyön tueksi.

3. MAAKUNNAN ALUEKEHITTÄMISEN TILANNEKUVA

3.1 Väestödynamiikka

Keski-Pohjanmaalla oli vuoden 2019 lopussa 68 158 asukasta, joista 87,9% oli suomenkielisiä, 9,1% ruotsinkielisiä ja 3% vieraskielisiä. Vieraskielisten määrä on yli kolminkertaistunut vuodesta 2000 ollen vuoden 2019 lopulla 2038 henkilöä. Maakunnan väkiluku oli kasvava vuosina 2005–2015, mikä on ollut seurausta luonnollisesta väestönlisäyksestä ja maahanmuutosta. Maakunnan väkiluku kääntyi laskuun vuonna 2016 ja vähentyi 2019 loppuun mennessä 874 henkilöllä. Tilastokeskuksen vuoteen 2040 ulottuvan väestöennusteen mukaan Keski-Pohjanmaan väestömäärä laskee 63 230 henkilöön (vähennystä vuoden 2019 tilanteeseen 4 930 henkilöä), mikäli muutosta asiaan ei saada.

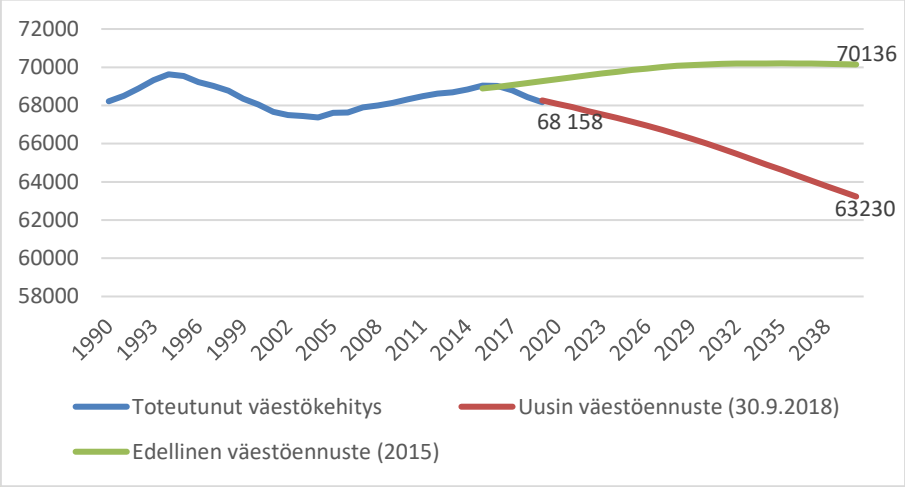

Kuva 3. Keski-Pohjanmaan toteutunut väestönkehitys ja väestöennuste vuoteen 2040 (Tilastokeskus).

Vuonna 2019 kuntien välinen nettomuutto oli -450 ja nettomaahanmuutto 175. Kuntien välistä nettomuuttoa tarkasteltaessa selkeästi suurimman ryhmän vuoden 2017 negatiivisesta nettomuutosta muodostavat 20–24-vuotiaat (53,1%), kun 25–34-vuotiaiden osuus on 18,4%. Vuoteen 2017 saakka maakuntakeskus Kokkolan väestömäärä kasvoi pitkälti muualta maakunnasta Kokkolaan muuttavan väestön seurauksena. Vuonna 2018 myös Kokkolan väestökehitys kääntyi negatiiviseksi (-66 henkilöä), mutta kääntyi vuonna 2019 uudelleen kasvuun (+24 henkilöä). Maaseutukunnista Kaustisen väestökehys on sekä viimeisenä tilastovuonna että pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna myönteisin. Vuosina 2000–2019 väestö on Kaustisella vähentynyt 3% ja viimeisen viiden vuoden aikana laskua on ollut 1%. Eniten väestöään ovat viimeisen viiden vuoden ajanjaksolla menettäneet Lestijärvi (-12%) ja Toholampi (-10%).

Maakunnan väestörakenteessa korostuu lasten ja nuorten osuus. Keski-Pohjanmaalla on kaikki maakunnat huomioiden toiseksi eniten alle 15-vuotiaita suhteessa koko maakunnan väestömäärään – lähes joka viides (18,8%) keskipohjalainen on alle 15-vuotias. Syntyvyys on kuitenkin laskenut maakunnassa selkeästi vuodesta 2014. Vuonna 2019 syntyneitä oli 26,9% vähemmän kuin vuonna 2014. Kolmessakymmenessä vuodessa (1990–2019) syntyneiden lasten määrä on vähentynyt 33,4% (koko maa -30,4 %), 977 lapsesta 651 lapseen pitkälti sen vuoksi, että perheiden ja äitien määrä maakunnassa on väestömuutosten seurauksena vähentynyt.

Lasten ja nuorten tavallista korkeampi väestöosuus sekä ikäihmisten hiukan koko maata korkeampi väestöosuus on heikentänyt väestöllistä huoltosuhdetta, joka on valtakunnallisesti kaikki maakunnat huomioiden kolmanneksi heikoin. Vuonna 2019 Keski-Pohjanmaalla oli sataa työikäistä kohden 73 alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä. Maakunnan sisällä huoltosuhteet vaihtelevat voimakkaasti kunnittain. Siinä,

missä Kokkolassa väestöllinen huoltosuhde on 69,6 on vastaava luku Halsualla 89,1 ja Perhossa 99,2. Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä on korkein Halsualla (33,6% ja alhaisin Kokkolassa (22,2%), kun taas alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on korkein Perhossa (25,8%) ja alhaisin Halsualla (13,5%).

3.2 Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Vuonna 2018 Keski-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöt (pl. LULUCF-sektori) olivat tilastokeskuksen mukaan yhteensä 985 tuhatta tonnia CO2-ekv, joka on 1,7% koko Suomen päästöistä. Vähennystä edellisvuoteen oli 1,4% ja vuoteen 2011 verrattuna 8,3%. Koko maan vastaavat luvut olivat +1,8% ja -17%. Asukasmäärään suhteutettuna vuoden 2018 kasvihuonepäästöt olivat 14,4 tCO2e/asukas, joka on maakunnittain tarkasteltuna viidenneksi korkein määrä.

Suomen ympäristökeskuksen HINKU-laskennan mukaan Keski-Pohjanmaan kuntien vuoden 2018 kokonaispäästöt olivat 832,3 ktCO2e. Vuodesta 2005 päästöt ovat vähentyneet 15%, mikä vastaa koko maan tasoa. Maakunnan päästöistä suurin osa muodostuu maataloudesta (41,7%), tieliikenteestä (17,2%), teollisuudesta (8,4%) ja kaukolämmöstä (7,1%). Päästöt ovat maataloutta lukuun ottamatta vähentyneet merkittävästi viimeisen viidentoista vuoden aikana, teollisuuden osalta vähennys on yli 40%. Kokkolan osuus maakunnan päästökertymästä on hieman yli puolet (51,2%). Keski-Pohjanmaalla 42% kaukolämmöstä on turvepohjaisesti tuotettua ja 52% perustuu metsäpolttoaineisiin ja teollisuuden puutähteisiin.

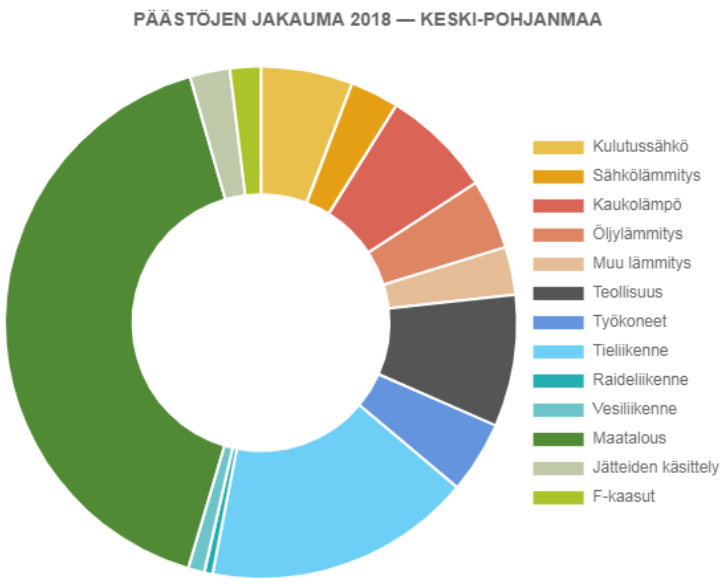

Kuva 4. Päästöjen jakauma Keski-Pohjanmaalla (SYKE, Hinku -laskenta).

Sähkön kokonaiskäyttö oli Keski-Pohjanmaalla vuonna 2018 yhteensä 2132 GWh, josta teollisuuden osuus oli 73% (koko maa 48%), asumisen ja maatalouden 16% (koko maa 29%) ja palveluiden ja rakentamisen 11% (koko maa 23%). Vuonna 2018 sähköä tuotettiin maakunnassa 330 GWh, joka kattaa 15,4% maakunnan kulutuksesta. Maakunnan omasta sähköntuotannosta 41% tuotettiin tuulivoimalla, mikä on Manner-Suomen maakuntien vertailussa suurin osuus. Tuulivoiman osuus maakunnan sähköntuotannosta on noussut kahdessa vuodessa (2017–2018) miltei nollasta 41%:iin otollisten tuulivoima-alueiden, kehittyneen tekniikan ja tuulivoimarakentamisen seurauksena.

Keski-Pohjanmaalle laadittu metsäohjelma pyrkii taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyyteen metsien hoidossa ja käytössä. Metsien suojelua on edistetty vuoteen 2020 ulottuvan valtakunnallisen METSO-

ohjelman myötä. Vuosina 2008–2019 METSO-ohjelman kautta on suojeltu pysyvästi 875 ha maata. Lähes 80% maakunnan pinta-alasta on suo- ja metsätalousmaata. Soiden osuus Etelä- ja Keski-Pohjanmaan metsätalousmaasta on muuhun maahan nähden keskimääräistä suurempi, 43%. Turvemaiden osuus suurimmasta ylläpidettävissä olevasta hakkuumäärästä on 24% vuoteen 2025 ja se nousee 42%:iin vuosina 2026–2035. Soidensuojelualueita Keski-Pohjanmaalla on 8240 hehtaaria. Natura 2000-verkostoon kuuluu Keski-Pohjanmaalla vajaa 40 kohdetta. Keskipohjalainen kulttuuriympäristö ja kulttuuriperintö on kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää.

Kokkolan suurteollisuusalueen toimintaperiaatteisiin kuuluu sosiaalisesti vastuullinen ja ympäristötietoinen tuotanto. Suurteollisuusalueella tähän kuuluu kiertotalouden periaatteiden mukaisesti materiaalien ja tuotannossa syntyvien sivuvirtojen ja jätteiden tehokas kierrätys ja hyödyntäminen uusien tuotteiden materiaalina. Tavoitteena on myös litiumkaivoshankkeen käynnistäminen Kaustisella ja sen tuottaman raaka-aineen jatkojalostaminen mm. akkukemikaalituotannossa. Litiumkemiantehdas, jossa malmirikaste jatkojalostetaan litiumkarbonaatiksi, sijoitetaan Kokkolan suurteollisuusalueelle. Keski-Pohjanmaan alueelle ollaan lisäksi rakentamassa satojen tuulivoimaloiden kapasiteettia lähivuosina. Suurin osa voimaloista sijoittuu Lestijärvelle, Toholammille ja Kannukseen.

3.3 Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

Kokkola on rannikolla tiiviin asumisen keskus, jonne sataman yhteyteen sijoittuu maakunnan merkittävin teollisuus- ja työpaikka-alue. Kokkolan suurteollisuusalueella toimii Pohjois-Euroopan suurin epäorgaanisen kemian keskittymä ja metalliteollisuuden yrityksiä. Kokkola ja Pohjanmaan maakuntaan kuuluva Pietarsaari muodostavat maakuntarajan ylittävän työssäkäyntialueen. Myös Kannuksesta Ylivieskan suuntaan Pohjois-Pohjanmaalle muodostuu maakuntarajan ylittävä työssäkäynti- ja asiointialue. Kokkolan kaupunkiseutua lukuun ottamatta maakunta on maaseutuvaltainen ja monipuolinen alkutuotanto on mahdollistanut biotalouden vahvan kehittymisen. Keski-Pohjanmaalla sijaitsee myös kansainvälisesti merkittävä akkukemikaalien tuotantoon tähtäävä kaivos- ja tutkimuskeskittymä, ja alueen litiumspodumeenivarannot ovat Euroopan merkittävimmät. Kokkolan ohella Kannus ja Kaustinen maaseudun pieninä paikalliskeskuksina toimivat maakunnan aluekeskus- ja palveluverkoston keskittyminä.

Maakunnan saavutettavuuden etuna on keskuskaupunki Kokkolan sijainti Euroopan TENT-T -ydinverkon solmukohdassa pääradan varrella, kolmen valtatien risteyksessä, Kokkola-Pietarsaaren lentoaseman läheisyydessä sekä Suomen kolmanneksi suurimman kansainvälisen yleissataman kupeessa. Kokkolan syväväylän rakentaminen 14 metriin valmistui syksyllä 2020 ja turvaa suurimpien kauppamerialusten pääsyn Kokkolan satamaan. Sataman raideliikenneyhteyksien kehittäminen, Kokkolan ratapihan uudistaminen sekä Kokkola-Pietarsaaren lentoliikenteen toiminnan turvaaminen ja kehittäminen ovat lähivuosien tärkeitä toimenpiteitä. Olennaista on myös tieliikenteen infrastruktuurin ja pääväylien ylläpito sekä pääradan kehittäminen pohjoisen suuntaan.

Maaseutualueiden saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden kannalta olennaista on alemman tieverkon kunnossapito ja parantaminen. Myös ilmastonmuutokseen ja sen mukanaan tuomiin toimintaympäristön muutoksiin on varauduttava mm. tulvasuojelun keinoin. Kaivostoiminnan käynnistäminen ja kaivannaisten hyödyntäminen maakunnassa edellyttää myös merkittävää infrastruktuurin ja liikennejärjestelmien kehittämistä. Aktiivinen paikallislähtöinen kehittäminen ja Leader-toiminta tukevat etenkin maaseutualueiden ja kylien elinvoimaisuutta ja mahdollistavat asukkaiden osallistumisen elinympäristönsä kehittämiseen.

Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko on hyvä perusta digitalisaatioon perustuvien palvelujen kehittämiseen. Kaustisen seutukunnassa valokuiturunkoverkko ulottuu jokaiseen kuntaan ja myös suurimpiin kyläkeskuksiin, peiton ollessa seutukunnassa noin 26 prosenttia. Maakunnassa kehitetään hanketoiminnan kautta 5G-yhteyksiä vastaamaan paremmin maaseutualuiden tarpeita. Tietoliikenneyhteydet ja laajakaistaverkko

vaativat kuitenkin edelleen merkittävää kehittämistä, sillä vuoden 2019 lopussa latausnopeudeltaan vähintään 100 Mbit/s kiinteän verkon laajakaista oli tarjolla vain 56 prosentille Keski-Pohjanmaan talouksista, joka on selkeästi vähemmän mitä keskimäärin Suomen muissa maakunnissa (64%). Kokkolan seutukunnassa kiinteän laajakaistaverkon kattavuus oli 71% ja Kannuksessa vain 10%. Nopeudeltaan 300 Mbit/s ylittävä yhteys on saatavissa puoleen maakunnan talouksista, ja tämäkin pääosin vain maakuntakeskus Kokkolan alueelle (koko maa 54%). Liikennesuoritteen taso asukasta kohden oli vuonna 2019 6881 liikennesuoritetta/asukas (koko maa 6987). Keskimääräiseksi vuorokausiliikenteeksi muodostui 1053 autoa/vrk. Määrät ovat kahta edellistä vuotta hiukan pienempiä. Vuonna 2019 Suomen maanteillä liikkui keskimäärin 1357 autoa vuorokaudessa.

3.4 Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

Keski-Pohjanmaan työpaikkarakenteessa korostuu muuta maata vahvemmin alkutuotanto, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä teollinen toiminta. Alkutuotannon työpaikkojen osuus oli vuonna 2017 7,5%, sosiaali- ja terveyspalveluiden 20,9% ja teollisuuden 15,1%, kun koko maan vastaavat luvut olivat 2,9%, 16,9% ja 12,8%. Alkutuotannon osuus on pienentynyt tasaisesti jo useamman vuosikymmenen ajan, teollisuudessa taas työllisten määrä on pysynyt melko tasaisena. Terveys- ja sosiaalipalvelut ovat nousseet viimeisen vuosikymmenen aikana maakunnan suurimmaksi toimialaksi: vuonna 2017 jo joka viides alueen työpaikoista oli sote-toimialalla. Myös tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, rakentaminen ja koulutus työllistävät maakunnassa.

Maakunnalle ominaisella vahvalla maataloudella, alkutuotannolla sekä monipuolisella pienyrityssektorilla on suhdanteita tasoittava vaikutus. Maakunnan yrityskentän suuri potentiaali on pienyrityksissä sekä työllistäjinä että liikevaihdolla mitattuna. Yrittäjiä on työllisistä 12,9% (v. 2017), joka on Etelä-Pohjanmaan ja Etelä-Savon jälkeen kolmanneksi korkein määrä (koko maa 9,9%). Maa- ja metsätalousyrittäjien osuus on 5,8%. Yrityskannan uusiutuminen eli yritysdynamiikka on maakunnassa kuitenkin vähäisempää verrattuna koko maan lukuihin. Keski-Pohjanmaalla oli vuonna 2018 yhteensä 4662 yritystä. Vuoden aikana aloittaneita yrityksiä suhteessa yrityskantaan oli 6,6 % (koko maa 8,9 %) ja lopettaneita 4,1% (koko maa 5,1%). Maaseudulla yrityskanta on varsin stabiilia, kun taas maakuntakeskus Kokkolassa yrityskanta on dynaamisempaa ja reagoi näin joustavammin rakenteellisiin muutoksiin. Yrityskannan uusiutuminen Keski-Pohjanmaalla on vähentynyt edellisvuosiin verrattuna. Koronavirustilanteella ei näyttäisi olleen juurikaan vaikutusta kehityksen suuntaan ja esimerkiksi konkursseja on tapahtunut viime vuoden tahtiin.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Muutos 2013-2018	Muutos 2017-2018
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous (01-03)	26657	33460	35827	41381	42979	50162	88,2 %	16,7 %
B Kaivostoiminta ja louhinta (05-09)	9265	8964	12388	10059	11251	15113	63,1 %	34,3 %
C Teollisuus (10-33)	1634820	1400057	1566484	1447889	1859370	2103714	28,7 %	13,1 %
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoimi	154175	110268	154267	249064	106553	108832	-29,4 %	2,1 %
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja	36643	42754	34127	43887	45462	48204	31,6 %	6,0 %
F Rakentaminen (41-43)	282837	280744	282077	303794	345969	385362	36,2 %	11,4 %
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja	1055903	1055422	1035926	1097971	1133083	1137664	7,7 %	0,4 %
H Kuljetus ja varastointi (49-53)	358115	357864	316500	334715	373333	382100	6,7 %	2,3 %
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta (55-56)	49702	45932	50759	48011	46023	49874	0,3 %	8,4 %
J Informaatio ja viestintä (58-63)	107122	108387	117341	105685	123995	117036	9,3 %	-5,6 %
L Kiinteistöalan toiminta (68)	23204	25742	29278	31341	45018	67692	191,7 %	50,4 %
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (69	49365	61314	57217	60610	63631	66798	35,3 %	5,0 %
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta (77-82)	59632	63219	52494	53789	53325	59301	-0,6 %	11,2 %
P Koulutus (85)	2826	2831	3006	2850	3825	3536	25,1 %	-7,6 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut (86-88)	43506	45297	53040	51822	63709	76161	75,1 %	19,5 %
R Taiteet, viihde ja virkistys (90-93)	12955	11301	11643	13578	40049	9496	-26,7 %	-76,3 %
S Muu palvelutoiminta (94-96)	14771	14384	16512	17542	16682	17338	17,4 %	3,9 %
Yhteensä	3921526	3667958	3828888	3914032	4374258	4698383	19,8 %	7,4 %

Kuva 5. Yritysten toimipaikkojen liikevaihto (1000€) (Tilastokeskus, alueellinen yritystoimintatilasto).

Vuonna 2017 bruttokansantuote asukasta kohti oli Keski-Pohjanmaalla Manner-Suomen maakunnista seitsemänneksi korkein. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan BKT jäi vuonna 2018 32 722 euroon/asukas, mikä tarkoittaa noin 12%:n pudotusta edellisvuoteen verrattuna. Vuoden 2020 ensimmäisellä kvartaalilla kaikkien päätoimialojen liikevaihdon kehitys oli myönteinen, rakentamisen kasvun ollessa 16,8%. Yritysten liikevaihto on Keski-Pohjanmaalla kasvanut maakuntien vertailussa viidenneksi eniten.

Keski-Pohjanmaan tavaraviennin arvo oli Tullin vientitilaston mukaan vuonna 2019 1727 milj. €, joka on 2,7% koko maan viennistä. Laskua edellisvuoteen oli noin 7% koko maan kasvun ollessa 2%. Asukaslukuun suhteutettuna viennin arvo on Kymenlaakson jälkeen maakunnista toiseksi korkein, ollen noin 25 000 €/asukas. Teollisuuden vientiliikevaihdon kasvu oli vuosina 2017–2018 selkeästi muuta maata voimakkaampaa, mutta laski vuonna 2019 edellisvuoteen verrattuna 24,3% ja oli 1116 milj. €. Vuonna 2018 vienti muodosti 83,1% maakunnan BKT:n arvosta. Vientiä harjoittavia yritystoimipaikkoja oli maakunnassa vuonna 2018 yhteensä 213. Näistä puolella oli EU:n ulkopuolelle suuntautuvaa kauppaa. Pohjois-Euroopan suurimman epäorgaanisen kemianteollisuuden keskittymän, Kokkola Industrial Parkin (KIP), tuotantolaitosten yhteenlaskettu viennin arvo oli vuonna 2019 1,37 miljardia euroa. Vuonna 2019 suurteollisuusalueen yritykset investoivat yhteensä 100 miljoona euroa. Vuodesta 2010 lähtien investoinnit ovat olleet noin 800 miljoonaa euroa.

Suurteollisuudessa koronakriisin ensimmäisen aallon vaikutukset jäivät arvioitua vähäisemmiksi, mutta globaalien markkinoiden kehitys käytännössä ratkaisee, miten haitalliset vaikutukset näkyvät etenkin tulevana vuonna. Teollisuuden viennissä on ollut nähtävissä laskua jo vuonna 2019 ja koronan vaikutukset todennäköisesti vahvistavat tätä kehityssuuntaa. Toimitusketjut ovat kärsineet kriisin vaikutuksista, sillä rahtikuljetukset ovat kalliimpia ja komponenttien saatavuus on heikentynyt. Syksyn mittaan myös tilauskannat ovat merkittävästi laskeneet. Vientipainotteinen talous kärsii lentoliikenneyhteyksien puutteesta ja tämä voi vaikuttaa myös myöhempiin yritysten sijoittumis- ja investointipäätöksiin alueelle. Majoitus- ja ravitsemistoiminta on ollut koronaristilanteen seurauksena pysähdyksissä ja rakennusalalla jää nähtäväksi, miten lisääntyneet lomautukset ja työttömyys sekä säästösyistä lykätyt investoinnit vaikuttavat tilauskantaan. Alkutuotanto on selvinnyt koronakriisistä tähän mennessä kohtuullisen hyvin markkinoiden supistumisesta huolimatta. Turkistarhaus on alueella erittäin syvissä vaikeuksissa varsinkin, kun tukipaketit tarhaajille ovat olleet vähäisiä. Vaikutukset kuntien talouteen ovat mittavia ja yt-neuvotteluja on jo nyt käynnistetty osassa Keski-Pohjanmaan kuntia.

Erityisesti pk-yrityssektori ja mikroyritykset ovat kärsineet kriisistä. Uusimman pk-yritysbarometrin (9/2020) mukaan 33%:lla Keski-Pohjanmaan yrityksistä liiketoiminta on pysähtynyt koronakriisin vuoksi. Suhdannenäkymät ovat huonontuneet 15% viimeisen vuoden aikana, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Etenkin odotukset liikevaihdon kehityksen ja investointien osalta ovat pudonneet enemmän kuin maassa keskimäärin. Henkilökunnan määrän kehityksen osalta odotukset ovat kuitenkin jopa hieman positiiviset. Keskipohjalaiset yritykset ovat yritysbarometrin mukaan hieman vähemmän kiinnostuneet panostamaan digitalisaatioon kuin maassa keskimäärin, mutta investointeihin halutaan panostaa enemmän. Keski-Pohjanmaan liiton hallinnoiman Korona-Exit-KP-hankkeen kautta luodaan alueen elinkeinoelämälle selviytymissuunnitelma koronan vaikutusten vähentämiseksi ja uuden kasvun mahdollistamiseksi.

Maakunnan tutkimus- ja innovaatioympäristön keskiössä on Kokkolan kampusalue ja siellä toimivat Kokkolan yliopistokeskus Chydenius (Jyväskylän, Oulun ja Vaasan yliopistot), Centria-ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus (LUKE) ja Geologian tutkimuskeskus (GTK) sekä Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä. Alueen tutkimus-, kehittämis- ja koulutusorganisaatiot ovat koonneet osaamisensa yhteen vaikuttavaksi BIOLAAKSO-konsortioksi, jonka kautta älykkään erikoistumisen strategiaa toteutetaan. Tärkeässä roolissa on yhteistyö alueen suurteollisuuden ja muiden yritysten kanssa. Maakunnan kärkiosaamisaloille suunnattujen professuurien ympärille koottujen tutkimus- ja innovaatioverkostojen sekä korkeakoulujen ja yritysten yhteisten tutkimusryhmien työtä tuetaan panostamalla alueen elinkeinoelämän ja palvelujen kehittymistä

hyödyttävään korkeatasoiseen tutkimukseen. Maakunnassa jatketaan tutkimusympäristöjen ja tutkimusinfrastruktuurien määrätietoista kehittämistä yhteistyössä TKI-toimijoiden ja yritysten kanssa.

Keski-Pohjanmaalla sekä yritysten että julkisten toimijoiden TKI-toiminta on niin absoluuttisesti kuin suhteellisestikin vähäistä. Maakunnan tutkimus- ja kehittämismenot olivat vuonna 2018 0,4% koko maan T&K -menoista. Keski-Pohjanmaa on kuitenkin onnistunut hieman kasvattamaan TKI-toiminnan kokonaisvolyymia ollen vuonna 2018 22,8 miljoonaa euroa (v. 2015 18,4 milj. €). Yritysten osuus T&K-menoista oli 12,6 miljoonaa euroa (v. 2015 10,8 milj. €). Asukasta kohden laskettuna T&K-menot olivat 11,1 €, joka on neljänneksi alhaisin Manner-Suomen maakunnista.

3.5 Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

Maakunnan osaaminen ja koulutusjärjestelmä rakentuvat kattavalle koulutusverkostolle, joka tarjoaa koulutusta perusasteelta toiselle asteelle ja ammattikorkeakoulusta yliopistokoulutukseen ja tutkijakoulutukseen saakka. Jatkuvaa oppimista tukevat alueen vahva aikuiskoulutusosaaminen ja aikuiskoulutustarjonta. Osaamisen ja koulutusjärjestelmän kehittämiseen on maakunnassa panostettu määrätietoisesti koko 2000-luvun ajan, mikä näkyykin maakunnan koulutustason nousussa ja koulutuksen vetovoimaisuudessa. Tulevaisuudessa syntyvyyden lasku tulee aiheuttamaan huomattavaa sopeuttamistarvetta koko koulutusjärjestelmässä.

Keski-Pohjanmaan väestön koulutustaso on koko maan tasoa matalampi, vaikka se onkin noussut nopeasti etenkin 2000-luvulla. Maakuntien vertailussa koulutustaso on viidenneksi alhaisin. Keski-Pohjanmaalla vuonna 2018 15 vuotta täyttäneistä 70,7% oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, kun koko maassa vastaava osuus oli 73,3%. Työikäisiä (20–64-vuotiaat) tarkasteltaessa tutkinnon suorittaneiden osuus on kuitenkin koko maata korkeampi (K-P 87,4%, koko maa 85,4%). Toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli maakunnassa 44,3% eli enemmän kuin maassa keskimäärin (40,7%), kun taas korkeasti koulutettujen osuus jää alhaisemmaksi verrattuna koko maan tasoon. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli 25,1% (koko maa 30,7%) ja he keskittyvät Kokkolaan. Myös tutkijakoulutusasteen tutkinnon suorittaneita on maakunnassa koko maata vähemmän, 0,3% (koko maa 1%). Vuoden 2018 tiedon mukaan vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa on 15,2% 20–24-vuotiaista nuorista (koko maa 16,1%). Miehistä tutkintoa vailla on 17,5% ja naisista 12,7%. Myös kunnittaiset vaihtelut ovat suuria.

Keski-Pohjanmaan ennen koronavirustilannetta vallinnutta korkeaa työllisyysastetta ja kohtuullisia työttömyyslukuja selittävät maakunnan monipuolinen elinkeinorakenne, bruttokansantuotteen kehitys ja viennin vahvuus sekä suuri pienten ja keskisuurten yritysten määrä. Pienten ja keskisuurten yritysten rooli työllistäjänä on selkeästi koko maata suurempi alle 50 henkilön yritysten työllistäessä 73% henkilöstöstä (koko maa 62%) ja alle 200 henkilöstön yritysten työllistäessä jo 91% henkilöstöstä. Yksityinen sektori on kasvanut muuta Suomea vauhdikkaammin ja palvelut työllistävät yhä enemmän ihmisiä. Kokkolan kaupungissa palvelut muodostavat 73,4% työpaikoista. Vuonna 2017 yksityisen sektorin työpaikat ja yrittäjät muodostivat 66% kaikista maakunnan työpaikoista ja kuntasektorin työpaikat 30% työpaikoista valtion työpaikkojen osuuden jäädessä 4 prosenttiin.

Työpaikkojen suhteen maakunta on omavarainen, työpaikkaomavaraisuusaste oli vuonna 2017 100,3%. Alueen kunnista Lestijärven ja Kokkolan omavaraisuusaste ylittää 100%. Maakunnasta pendelöidään etenkin Pohjanmaalle Pietarsaaren seudulle sekä Pohjois-Pohjanmaalle ja näistä maakunnista pendelöidään eniten myös Keski-Pohjanmaan suuntaan. Kokkolan seudun ja Kaustisen seudun välillä pendelöinti on myös vilkasta.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisyysaste eli 15–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä, oli vuonna 2019 Keski-Pohjanmaalla 76,1% (2018 72,3%, 2017 75%). Koko maan työllisyysaste jäi 72,6 prosenttiin (v. 2018 71,7% ja v. 2017 69,6%). Keski-Pohjanmaan työttömyysaste (15–74-

vuotiaiden työttömien prosenttiosuus saman ikäisestä työvoimasta) painui alle maan keskiarvon vuonna 2008 ja on pysytellyt koko maan tasoa alhaisempana siitä lähtien. Vuonna 2019 työttömyysaste oli 4,2%, koko maan vastaavan luvun ollessa 6,7%.

Niin työttömien kuin pitkäaikaistyöttömienkin määrä on kasvanut kevään ja kesän 2020 aikana. Erityisesti työttömyys on kasvanut palvelu- ja myyntityöntekijöiden ja avustavien työntekijöiden joukossa. Lomautusten määrä nousi voimakkaasti keväällä, mutta viime aikoina lomautettuja on kutsuttu takaisin töihin. Avoimia työpaikkoja on ollut koronakriisin aikana tarjolla jopa enemmän, kuin vuosi sitten. Työttömyysturvaa hakeneiden yrittäjien määrä on laskenut 40% kesän aikana.

ELY-keskuksen heinäkuun 2020 työllisyyskatsauksen mukaan työttömien osuus työvoimasta oli Keski-Pohjanmaalla 11,8%, kun se viime vuonna samaan aikaan oli 8,7%. Pitkäaikaistyöttömien osuus oli 15,8% (vuoden 2019 vastaava osuus 16,5%). Koko maassa pitkäaikaistyöttömien osuus oli 20,1%. Etenkin nuorisotyöttömyys, mutta myös pitkäaikaistyöttömyys, keskittyy voimakkaimmin maakuntakeskus Kokkolaan, kun sen sijaan yli 50-vuotiaiden työttömyys on yleisempää muualla maakunnassa. Naisia on työttömänä hiukan miehiä enemmän. Maakunnan yleisestä myönteisestä työllisyyskehityksestä huolimatta vaikeammin työllistettävien, kuten nuorten, kouluttamattomien, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on edelleen haasteellinen. Kuitenkin työttömien aktivointiaste oli vuonna 2019 Keski-Pohjanmaalla Pohjanmaan maakunnan jälkeen maan toiseksi korkein (38,9%). Vuoden 2021 alussa käynnistyy koko maakunnan kattava työllisyyden kuntakokeilu, jossa rakennetaan työllisyyden ekosysteemiä laajasti eri toimijoiden kanssa. Myös nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn panostetaan kehittämishankkeiden avulla.

Maaliskuussa 2020 julkaistun Ammattibarometrin 1/2020 mukaan ammattiryhmittäin tarkasteltuna maakunnassa on pulaa erityisesti psykologeista, mutta myös rakennus-, sähkö- ja automaatioinsinööreistä, konetekniikan erityisasiantuntijoista, lääkäreistä ja muista terveydenhuollon ammattilaisista, lastentarhan- ja erityisopettajista sekä ohjelmisto- ja sovelluskehittäjistä. Ylitarjontaa on barometrin mukaan vain yleissihteereistä. Ongelmat osaavan työvoiman saatavuudessa ovat muodostumassa esteeksi maakunnan kehitykselle ja elinkeinoelämän kasvulle eikä koronakriisi ole toistaiseksi muuttanut tilannetta. Osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi on ryhdytty aktiivisiin toimiin Keski-Pohjanmaan osaamisstrategian toteuttamisen ja Osaavaa työvoimaa Keski-pohjanmaalle-neuvottelukunnan toiminnan myötä. Työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa kehitetään yhteistyössä alueen koulutustoimijoiden, eri viranomaisten ja mm. Pohjanmaan ELY-keskuksen Talent Coastline-hankkeen kanssa.

3.6 Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

THL:n vuoden 2018 tilastojen mukaan elämänlaatunsa hyväksi tunsi 54,5% keskipohjalaisista. Luku on maakuntavertailussa alhainen. Työikäiset olivat tyytyväisempiä elämänlaatuunsa kuin eläkeläiset. Keski- ja korkea-asteen koulutuksen saaneista noin 60% piti elämänlaatuaan hyvänä, kun taas matalan koulutuksen saaneista vain 50%. THL:n vuoden 2018 tilastojen mukaan terveydentilansa keskitasoiseksi tai huonoksi koki 38,1% (koko maa 40%) matalasti koulutetuista yli 20-vuotiaista keskipohjalaisista. Keskitason koulutuksen saaneista osuus on 31,2% (koko maa 29,5%) ja korkeakoulutuksen saaneista 28,2% (koko maa 25,6%). Ero matalasti koulutettujen ja korkeasti koulutettujen välillä on kaventunut 14%:sta (vuonna 2013-2015) 9,9%:iin (vuonna 2018). Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeen ja sairastavuuden osalta maakunta sijoittuu koko Suomen maakuntia vertailtaessa keskimmäiseen kolmannekseen.

Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus oli vuonna 2018 31,4%, mikä on maakuntien vertailussa korkein luku. Henkilökohtaisen talouden näkökulmasta tarkasteltuna vain 13,1% laskettiin kuuluvan pienituloisiin vuonna 2018. Toimeentulotukea saavien osuus on pysytellyt Keski-Pohjanmaalla pitkään maan alhaisimpana. Osuus on kuitenkin lähtenyt tasaiseen nousuun vuodesta 2007, jolloin se oli 1%. Vuonna 2019

toimeentulotukea sai pitkäaikaisesti (vähintään 10 kuukautena vuodessa) 1,5% 25–64-vuotiaista keskipohjalaisista, osuus on Manner-Suomen maakuntien vertailussa toisiksi alhaisin Pohjanmaan jälkeen (koko maa 2,7%).

Keski-Pohjanmaan kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset olivat 3598 €/asukas vuonna 2018. Tämä on Manner-Suomen maakunnista seitsemänneksi korkein määrä. Ikääntyneiden (65+ v.) osuus kustannuksista on sen sijaan kuudenneksi alhaisin. Terveystoimen osuus kustannuksista on 55%, sosiaalitoimen 40,3% ja muun sosiaali- ja terveystoiminnan 4,7%. Keski-Pohjanmaan ikärakenne vaikuttaa tulevaisuuden palvelutarpeisiin: synnytyspalveluiden tarve säilyy jatkossakin syntyvyyden viimeaikaisesta laskusta huolimatta samalla, kun vanhuspalvelujen osuus kasvaa. Tarve synnytyspalveluille selittyy suurelta osin maakunnan ulkopuolisten synnyttäjien käyttämillä palveluilla.

4. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMINEN JA KÄRKITAVOITTEET

4.1 Osaaminen

Maakunnan osaaminen ja koulutusjärjestelmä rakentuvat vahvasti koko maakunnan kattavalle koulutusverkostolle, joka tarjoaa koulutusta perusasteelta toiselle asteelle ja ammattikorkeakoulusta yliopistokoulutukseen sekä aina tutkijakoulutukseen saakka. Osaamisen ja koulutusjärjestelmän kehittämiseen on maakunnassa panostettu määrätietoisesti koko 2000-luvun ajan, mikä näkyykin maakunnan koulutustason nousussa ja koulutuksen vetovoimaisuudessa. Osaamisen ja koko alueellisen koulutusjärjestelmän kehittämisellä tavoitellaan kaikenikäisten hyvinvointia, parannetaan alueen vetovoimaisuutta sekä lisätään kansainvälistymistä mm. koulutusviennin ja kansainvälisten koulutusohjelmien muodossa. Jotta maakunnan koulutustaso jatkaisi kasvuaan ja osaaminen ja koulutus vastaisivat tulevaisuudessakin yhteiskunnan muuttuviin vaatimuksiin, panostetaan maakunnassa edelleen joustaviin ja kattaviin koulutusväyliin toiselta asteelta korkeakouluun ja yliopistoon sekä erityisesti koulutuksesta työelämään. Koulutusväylien kehittäminen liittyy myös laadukkaiden, ajasta ja paikasta riippumattomien opetuksen ja koulutuksen muotojen ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämiseen. Elinikäistä oppimista ja osaamisen jatkuvaa kehittämistä tukevat alueen vahva aikuiskoulutusosaaminen ja aikuiskoulutustarjonta. Alueen elinkeinoelämän ja asukkaiden tulevaisuuden osaamistarpeita ennakoidaan yhteistyössä maakunnan, koulutusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän kesken. Maakunta koordinoi työllisyyden, koulutuksen ja elinkeinoelämän näkökulmat laajasti kattavaa ennakointiyhteistyötä osana aluekehityksen tilannekuvan seurantaa. Ennakoinnilla parannetaan myös koulutuksen vetovoimaisuutta ja ohjaavuutta.

Tulevaisuudessa tieto ja tutkimus- ja innovaatiotoiminta ovat keskeisiä alueiden hyvinvoinnin ja kasvun lähteitä, sillä tuottavuuden kasvu alueilla perustuu yhä enemmän tieteen ja teknologian sekä osaamisen yhteisvaikutukseen. Innovaatio- ja tutkimusympäristöjen kehittämiseen on maakunnassa investoitu suunnitelmallisesti jo usean ohjelmakauden ajan, ja jatkossakin yhtenä keskeisenä tavoitteena on alueellisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen ja vahvistaminen. Korkeatasoisella tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla edistetään maakunnan kasvua ja hyvinvointia sekä lisätään kansainvälistymistä ja alueellista vetovoimaa. Maakunnassa jatketaan tutkimusympäristöjen ja tutkimusinfrastruktuurien määrätietoista kehittämistä yhteistyössä alueen TKI-toimijoiden ja yritysten kanssa. Tämä mahdollistaa

kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoisen ja kilpailukykyisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan kehittymisen alueen kilpailukyvyn tueksi. Tuloksellista kokemusperäisen innovaatiotoiminnan mallia kehitetään edelleen yritysten ja tutkimuslaitosten yhteisten tutkimusryhmien sekä erilaisten tutkimusta, yrityksiä ja innovaatiotoimijoita yhteen tuovien konkreettisten innovaatioalustojen ja yhteistyömallien kautta.

4.2 Kilpailukyky

Maakunnan elinkeinotoimintaa määrittää voimakas vientipainotteisuus, vahva teollinen toiminta sekä pk-yritysvaltaisuus. Kokkolan suurteollisuusalue muodostaa Pohjois-Euroopan suurimman epäorgaanisen kemian teollisuuden keskittymän. Toisaalta alkutuotannon rooli tuottajana ja työllistäjänä on keskeinen koko maakunnassa. Aktiiviset mikro- ja pk-yritykset monipuolistavat elinkeinorakennetta ja ovat merkittäviä työllistäjiä. Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä vahvistaa hyvinvointia menestyvien yritysten ja maakunnan vahvuuksiin perustuvan elinkeinotoiminnan kautta. Yrityksiä aktivoidaan kasvuun ja kansainvälistymiseen, liiketoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehittämiseen sekä esimerkiksi kansainväliset vaatimukset täyttävien laatu- ja turvallisuusjärjestelmien kehittämiseen erilaisten alueellisten ja kansallisten kehittämis- ja innovaatioprosessien kautta. Maakunnan vientiosaamista kehitetään edelleen ja edistetään yritysten kansainvälistymistä ja osallistumista suurhankkeisiin alueen kärkiosaamisaloilla ja uusilla vahvistuvilla aloilla. Alueen vetovoimaisuutta vahvistetaan kehittämällä alueellista markkinointia verkostomaisella yhteistyöllä.

Suurteollisuusalue ja satama muodostavat Kokkolan ja koko maakunnan kannalta merkittävän teollisuuden, logistiikan ja yritystoiminnan kokonaisuuden, jonka kehittämistä ja edunvalvontaa jatketaan maakunnassa. Kokkolan suurteollisuusalueen ja maakunnan yritysten toimintaperiaatteisiin kuuluu sosiaalisesti vastuullinen ja ympäristötietoinen tuotanto. Etenkin suurteollisuusalueella tähän kuuluu kiertotalouden periaatteiden mukaisesti materiaalien ja tuotannossa syntyvien sivuvirtojen ja jätteiden tehokas kierrätys ja hyödyntäminen uusien tuotteiden materiaalina. Jatkossa tehostetaan edelleen kiertotaloutta ja raaka-ainevirtojen, sivuvirtojen ja jätteiden tehokasta hyödyntämistä ja kierrätystä sekä niiden jalostamista uusiksi tuotteiksi ja uudeksi yritystoiminnaksi.

Maaseutuelinkeinojen näkökulmasta tavoitteena on maaseudun yritysten kilpailukyvyn ja kannattavuuden kehittäminen sekä vahvan ja monipuolisen maaseutuyrityskannan kasvun vahvistaminen. Alueen maatalousyritykset ovat viime vuosina investoineet toimintaansa muuta maata aktiivisemmin ja tämä kehitys halutaan jatkossakin turvata. Tuotannon jatkojalostuksen kehittäminen ja omien luonnonvarojen hyödyntäminen uusiksi tuotteiksi edistävät kasvua.

Työllisyyttä ja osaavan työvoiman tarjontaa parannetaan joustavasti elinkeinoelämää palvelevalla aikuiskoulutuksella ja täydennyskoulutuksella sekä mm. uravalmennuksen ja ohjauspalveluiden keinoin maakunnan koulutustoimijoiden tarjoaman tutkintotavoitteisen koulutuksen lisäksi. Yhteistyötä yritysten kanssa ja yritysten kesken tehdään myös rekrytointiprosessien ja rekrytointiosaamisen kehittämisessä. Tavoitteena on osaavan työvoiman saamisen turvaaminen ja osaajien houkuttelu alueelle.

Keski-Pohjanmaan luonnonvarat ovat monipuoliset ja runsaat. Maakunnassa on merkittäviä metsä- ja turvevaroja, mineraaliesiintymiä sekä luonnonkivi- ja kiviainesvarantoja. Pohjavesivarannot ovat määrällisesti suuret, mutta niiden laatu rannikon läheisyydessä on pääosin heikko. Luonnonvarojen hyödyntäminen ja jalostaminen kestävän käytön periaatteiden mukaisesti sekä uusiutuvan energian tuotanto turvaavat alueen toimintoja ja energiansaantia sekä luovat uusia mahdollisuuksia alueen kilpailukyvyn ja aluetalouden

kehittämiselle. Tavoitteena on alueen luonnonvarojen tehokkaampi hyödyntäminen oman alueen teollisuudessa ja yritystoiminnassa, luonnonvarojen jalostusasteen kasvattaminen sekä uusien tuotteiden ja liiketoiminnan synnyttäminen tutkimukseen perustuvien innovaatioiden pohjalta. Myös metsätalous ja puuaineksen hyödyntäminen mm. älykkäässä puurakentamisessa ja energiantuotannossa on kasvussa. Keski-Pohjanmaalla vastataan kehitykseen toteuttamalla alueellista metsäohjelmaa ja edistämällä metsän taloudellista hyötykäyttöä. Tämä edistää työpaikkojen syntymistä metsäalalle ja etenkin maaseudulle.

Rikas ja monipuolinen luonto- ja kulttuuriympäristö edistävät maakunnan vetovoimaa ja alueidentiteettiä sekä parantavat asuinympäristöjen viihtyisyyttä ja asukkaiden hyvinvointia. Luonnonvarojen kestävä käyttö mahdollistaa taloudellisen hyödyntämisen rinnalla virkistyskäytön ja uusien elinkeinojen, kuten matkailu-, hyvinvointi- ja liikuntapalvelujen sekä alueellisen vetovoiman kehittämisen. Keskipohjalainen kulttuuriympäristö on kansallisesti merkittävää ja sen säilyttämistä voidaan tukea aktiivisella suojelulla sekä matkailun ja erilaisten hyvinvointiin, liikuntaan ja kulttuuriin liittyvien palvelujen avulla. Luonto- ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen vaatii hoidon ja käytön alueellista suunnittelua ja suojelun, virkistyskäytön ja elinkeinojen kestävää yhteensovittamista.

4.3 Saavutettavuus

Saavutettavuus on alueiden menestyksen kannalta olennainen kilpailukykytekijä. Menestyvälle alueelle joustavat ja toimivat liikenneyhteydet niin alueen sisällä kuin alueelta muille alueille ja maailmalle ovat avainasemassa elinkeinoelämän, työntekijöiden ja asukkaiden näkökulmasta. Keski-Pohjanmaalla on tavoitteena turvata koko maakunnan elinvoimaisuus ja kehittää aluetta tasapainoisesti huomioiden niin maakuntakeskus Kokkolaa ympäröivän kaupunkiseudun kuin maaseutukaupunkien/ kuntakeskusten sekä maaseutualueiden tarpeet. Maakunnan saavutettavuuden etuna on keskuskaupunki Kokkolan sijainti pääradan varrella, kolmen valtatien risteyksessä, Kokkola-Pietarsaaren lentoasema sekä kansainvälinen satama, joka on tällä hetkellä Suomen kolmanneksi suurin yleissatama. Sataman liikenneyhteyksien kehittäminen, syväväylän rakentaminen sekä Kokkola-Pietarsaaren lentoliikenteen toiminnan turvaaminen ja kehittäminen ovat lähivuosien tärkeitä toimenpiteitä.

Maaseutualueiden saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden kannalta olennaista on alemman tieverkon kunnossapito ja parantaminen sekä maatalouden toimintaympäristön kehittäminen vastaamaan kehittyvän maatalouden vaatimuksia. Myös ilmastonmuutokseen ja sen mukanaan tuomiin toimintaympäristön muutoksiin on varauduttava mm. tulvasuojelun keinoin. Tavoitteena on joustava maaseudun monipuolista yritystoimintaa ja elinkeinoja tukeva maankäytön kehittäminen ja kaavoitus sekä toimivat tie- ja tietoverkot sekä vesi- ja jätehuolto. Kaivostoiminnan käynnistäminen ja kaivannaisten hyödyntäminen maakunnassa edellyttää myös merkittävää infrastruktuurin ja liikennejärjestelmien kehittämistä.

Maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin turvaaminen ja parantaminen on keskeinen tavoite, kun kehitetään maakunnan asuin- ja elinympäristöä. Toimiva, eheä ja vetovoimainen elinympäristö rakentuu alueen ominaispiirteet, luonto- ja kulttuuriarvot sekä ympäristönäkökohdat huomioivan yhdyskuntarakenteen ja alueidenkäytön suunnittelun pohjalle. Keskipohjalaista hyvinvointia rakentavat myös maakunnan monipuoliset kulttuuri-, liikunta- ja luontopalvelut sekä harrastusmahdollisuudet. Tavoitteena on kehittää asukkaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukeva turvallinen elinympäristö, jossa arki on sujuvaa ja palvelut ovat joustavasti saavutettavissa. Keski-Pohjanmaalla aktiivinen paikallislähtöinen kehittäminen tukee etenkin maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja mahdollistaa asukkaiden osallistumisen elinympäristönsä kehittämiseen.

4.4 Toimeenpanosuunnitelman painotukset vuosille 2021–2022

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman 2040 ja maakuntaohjelman 2018–2021 toimeenpanosuunnitelman painotukset vuosille 2021–2022 on koottu kuvaan 6. Painotuksissa on nostettu esille maakuntaohjelman kunkin kehittämisteeman osalta ne tavoitteet, joihin erityisesti halutaan keskittyä seuraavien vuosien toimeenpanossa. Lisäksi on kuvattu toiminnan taustalla vaikuttavia ja toimeenpanoa suuntaavia sekä eri painotuksia yhdistäviä keskeisiä ilmiöitä ja yhteiskunnallisia kehityssuuntia, joihin toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan. Koronaviruksen aiheuttamia vaikutuksia on pyritty ennakoimaan ja niihin varautumaan esitettyjen painotusten ja toimenpiteiden kautta.

Eri kehittämisteemojen painotukset limittyvät keskenään, vahvistaen näin toimeenpanon vaikuttavuutta. Painotukset ja ilmiöt on koottu yhteistyössä alueen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa maaliskuussa ja syyskuussa 2020 pidetyissä maakuntaohjelman kehittämisteemojen työryhmien kokouksissa. Lisäksi painotuksia on pohdittu syyskuussa 2020 pidetyn aluekehittämispäivän työpajan yhteydessä. Painotukset pohjautuvat voimassa olevaan maakuntaohjelmaan, mutta niissä on huomioitu uuden alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakauden strategiset painopisteet sekä toimintaympäristön muutos, johon erityisesti vuonna 2020 käynnistynyt koronaviruksen aiheuttama globaali kriisi on vaikuttanut ja tuonut nopeita ja pitkäkestoisia muutoksia.

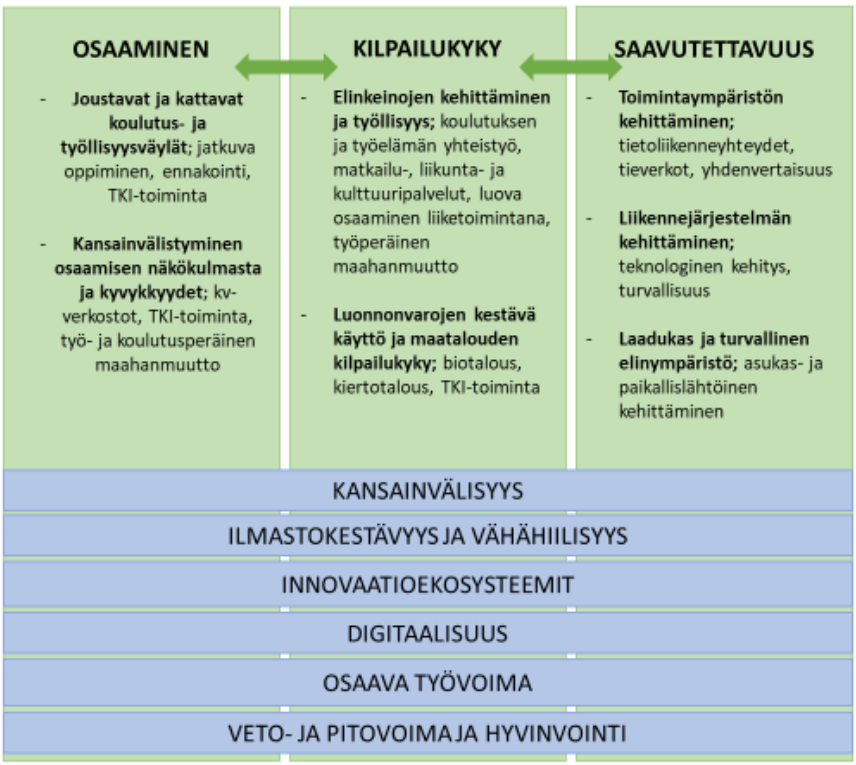

Kuva 6. Toimeenpanosuunnitelman painotukset vuosille 2021–2022 sekä niitä läpileikkaavat ilmiöt.

Innovaatiot syntyvät osaamisalojen ja organisaatioiden rajapinnoilla. Innovaatioekosysteemit ja alueen kyvykkyydet liittyvät keskeisesti alueiden erikoistumiseen ja vahvuuksiin, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä eri toimijoiden – yritysten, julkisen sektorin, tutkimus- ja koulutustoimijoiden sekä muiden kumppaneiden – osaamisen yhdistämiseen ja verkostoitumiseen. Osaavan työvoiman saatavuus ja veto- ja pitovoima sekä hyvinvointi linkittyvät toisiinsa, sillä osaavan työvoiman saatavuuteen ja työvoimapulaan voidaan osaltaan vaikuttaa kehittämällä maakunnasta houkutteleva ja vetovoimainen tänne muuttaville ja täällä asuville. Hyvinvoinnin merkitys veto- ja pitovoimaa parantavana tekijänä korostuu. Veto-

ja pitovoima vahvistuu, kun tavoitelluissa kehittämistoimenpiteissä onnistutaan. Myös kohdennetulla ja profiloidulla markkinoinnilla edistetään alueen tunnettuutta.

Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen on huomioitava kaikessa kehittämistoiminnassa. **Keski-Pohjanmaan tavoitteena on olla hiilineutraali maakunta vuoteen 2035 mennessä.** Yhtenä keinona ilmastonmuutoksen hillinnässä on kiertotalous, jonka kautta voidaan vaikuttaa resurssien tehokkaaseen ja kestävään hyödyntämiseen ja uudelleenkäyttöön. Digitalisaatio haastaa niin yksityiset yritykset kuin julkiset toimijat kehittämään palvelujaan ja toimintojaan. Digitalisaation tulisikin olla osa kaikkea toiminnan kehittämistä, ja sillä on roolinsa myös mm. kiertotalouden kehittämisessä ja sitä kautta ilmastonmuutoksen hillinnässä. Digitalisaatiossa mukana pysyminen vaatii monipuolista osaajien ja organisaatioiden taitojen kehittämistä sekä mm. kyberturvallisuusosaamisen vahvistamista. Kansainvälisyys on Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman kehittämisteemoja läpileikkaava näkökulma, joka vaikuttaa kaikkeen kehittämiseen.

Osaamisen kehittämisteemassa korostuu ***joustavien ja kattavien koulutus- ja työllisyysväylien kehittäminen*** ja tähän olennaisesti liittyvä jatkuvan oppimisen mahdollistaminen. Digitalisaatio ja etäopiskelun edistäminen nähdään keskeisenä oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyvänä ilmiönä. Painotuksen toteuttamiseksi edellytetään kouluttajien ja työnantajien välisten uusien yhteistyömuotojen kehittämistä sekä koulutusorganisaatioiden välistä yhteistyötä strategisella ja käytännön tasolla. Taustalla vaikuttaa vahvasti osaamisen ja työvoimatarpeiden ennakoinnin tärkeys ja yhteinen näkemys tulevista osaamis- ja työvoimatarpeista. Ennakointimallia kehitetään maakuntaliiton ja sidosryhmien välisenä yhteistyönä. Myös yhteisten työnhakukanavien ja työllistymisväylien kehittäminen edistää painotuksen toteuttamista. Työvoimakoulutuksilla korjataan osaamisvajeita, jotka estävät työllistymisen. Suurteollisuusalueen yritysten ja koulutuksen tarjoajien välillä pilotoitavalla yhteistyömallilla, KIP-akatemialla, edistetään elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavan osaamisen ja koulutuksen kehittämistä.

Toisena osaamisen kehittämisteemaan liittyvänä painotuksena on ***kansainvälistyminen osaamisen näkökulmasta sekä kyvykkyyksien vahvistaminen.*** Tavoitteena on kansainvälisten verkostojen kehittäminen, laajentaminen ja syventäminen niin TKI-toiminnan, koulutuksen kuin yritysten osallistumisenkin näkökulmasta sekä rahoitusmahdollisuuksien ja kv-hankkeiden lisääminen. Osaamispääoman kasvattaminen ja uusi innovaatiotoiminta edellyttää kansainvälistä verkostoitumista. Tietoisuuden ja osaamisen kasvattaminen myös yritysten verkostoitumiseen liittyvistä rahoitusmahdollisuuksista on tärkeää. Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton vahvistaminen yritysten kyvykkyyksiä, kuten rekrytointivalmiuksia ja englannin kielen osaamista lisäämällä sekä kv-opiskelijoiden ja maahanmuuttajien kieliosaamista parantamalla liittyvät painotuksen toteuttamiseen. Tavoitteena on kansainvälisten opiskelijoiden osaamisen hyödyntäminen sekä työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton tukeminen ja muuttajien integrointi. Tämä edellyttää monialaisen yhteistyön ja sujuvan palveluketjun kehittämistä yhteistyössä toimijoiden ja viranomaisten kanssa sekä lupa- ja viranomaiskäytäntöjen kehittämistä.

Vuoden 2019 lopussa hyväksytyn Keski-Pohjanmaan osaamisstrategian 2020–2025 toimenpiteiden toteuttaminen on osa maakuntaohjelman toimeenpanoa. Osaamisstrategian toteuttamista koordinoi Keski-Pohjanmaan liiton perustama Osaavaa työvoimaa Keski-Pohjanmaalle-neuvottelukunta. Neuvottelukunta on koostanut strategian lyhyen aikavälin toimenpideohjelman, jonka toteuttamisessa hyödynnetään monipuolisesti eri rahoituskanavia sekä toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kilpailukyvyn kehittämisteemassa painotuksena on ***luonnonvarojen kestävän käytön ja maatalouden kilpailukyvyn edistäminen***. Painotus liittyy myös **osaamisen kehittämisteeman** toteutukseen. Painotus toteuttaa erityisesti maakuntaohjelman läpileikkaavan teeman eli maaseudun toimeenpanoa. Tavoitteena on edistää bio- ja kiertotaloutta, biokaasun hyödyntämistä, maankäytön optimointia, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä TKI-toiminnassa sekä alkutuotannon ja sitä palvelevien yritysten kehittämistä. Luonnonvara-alan toimijoiden ja alan tutkimuksen vuorovaikutusta vahvistetaan ja alan osaamista kehitetään edelleen Biolaakso-keskittymän kautta. Painotus liittyy vahvasti myös ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen mm.

hiilinielujen hyödyntämisen kautta. Myös digitalisaation ja robotisaation kehittämisellä on merkittävä osa maatalouden kilpailukyvyn ja kustannustehokkuuden sekä bio- ja kiertotalouden edistämisessä. Keski-Pohjanmaa on edelläkävijä ruoan ja perusraaka-aineiden tuottajana ja toimittajana, mikä vahvistaa alueen kilpailukykyä ja poikkeustilanteissa myös kansallista huoltovarmuutta ja toimintakykyä. Hyvin hoidettu maa- ja metsätalous edistää hiilineutraaliuden tavoitteita hiilensidontakapasiteetillaan.

Uuden rakennerahasto-ohjelmakauden 2021–2027 yhteydessä toteutettavan oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF = Just Transition Fund) toimenpitein on tarkoitus tukea alueita ja aloja, joilla siirtymä vähähiiliseen yhteiskuntaan aiheuttaa taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöllisiä haasteita. Keski-Pohjanmaalla laaditaan yhteistyössä muiden alueiden kanssa sekä tutkimuslaitosten ja sidosryhmien asiantuntijuutta hyödyntäen rahaston toimeenpanon edellyttämä alueellinen suunnitelma, jossa kuvataan alueelliset painopisteet ja tavoitteet rahoituksen suuntaamiselle. Tavoitteena on kohdentaa rahoitusta elinkeinojen uudistumista ja innovaatiotoimintaa sekä digitalisaation hyödyntämistä tukeviin toimenpiteisiin.

Toinen **kilpailukyvyn kehittämisteemaan** liittyvä painotus on ***elinkeinojen kehittäminen ja työllisyyden edistäminen.*** Painotuksella on selkeä yhteys osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseen ja alueen vetovoimaisuuden kasvattamiseen. Erilaisten innovaatioalustojen ja -ekosysteemien synnyttäminen ja erityyppisten toimialojen yhteentörmäyksien edistäminen luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja erikoistumisaloja. Yritykset tarvitsevat tukea innovaatioiden hyödyntämiseen ja niihin perustuvan liiketoiminnan kehittämiseen. Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisääminen sekä työelämän ja koulutuksen välinen tiivis yhteistyö mahdollistavat työllisyyden kehittymisen positiiviseen suuntaan. Laadukkaat kulttuuri-, liikunta- ja matkailupalvelut lisäävät alueen vetovoimaisuutta ja monipuolistavat elinkeinorakennetta. Matkailu on Keski-Pohjanmaalla nouseva toimiala, jonka kehittymistä tuetaan kokoamalla yhteinen maakunnallinen matkailustrategia. Koronakriisi on vahvistanut monipaikkaisuuden ja etätyön mahdollisuuksia sekä maaseutumaisten alueiden houkuttelevuutta elinympäristönä. Tätä kehitystä on jatkossakin vahvistettava alueen elinvoimaisuuden lisäämiseksi ja osaajien houkuttelemiseksi alueelle. Elinkeinojen ja liiketoiminnan kehittämisessä hyödynnetään myös luovaa osaamista ja edistetään luovaa taloutta. Akkuklusteriin liittyvää kaivos- ja jalostustoimintaa sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiokeskittymää vahvistetaan.

Saavutettavuuden kehittämisteeman painotukset parantavat keskeisesti alueen kilpailukykyä, vetovoimaisuutta ja elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia. ***Toimintaympäristön kehittämisen*** osalta tavoitteena on toimivien tieverkkojen, tietoliikenneyhteyksien ja digitalisaation kehittäminen. Koko maakunnan kattavat toimivat tietoverkot laajakaista- ja 5G-yhteyksiä hyödyntäen ovat edellytys digitalisaation kehitykselle ja monipaikkaisuudelle. Tieverkon kunto vaikuttaa olennaisesti saavutettavuuteen ja tieverkon kunnossapitoon onkin panostettava. Tässä yhteinen vuoropuhelu ja vaikuttaminen viranomaisten ja toimijoiden kesken on tärkeää. Toisaalta saavutettavuus tulee nähdä fyysisen saavutettavuuden lisäksi myös sosiaalisena ja virtuaalisena ulottuvuutena, jolloin esimerkiksi digitaaliset palvelut ovat kaikille eri väestöryhmille yhdenvertaisesti saavutettavissa.

Liikennejärjestelmän kehittämisessä tavoitteena on huomioida erityisesti liikenneturvallisuuteen ja vähähiilisyyteen liittyvät näkökulmat. Keski-Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa päätavoitteiksi on valittu kilpailukykyinen, kestävä sekä elinvoimainen ja saavutettava liikennejärjestelmä. Liikennehankkeiden valmistelussa ja liikennesuunnittelussa tavoitteena on lisätä tiedonkulkua ja saada enemmän vuorovaikutteisuutta viranomaisten välillä sekä toimijoiden kesken. Liikennejärjestelmän kehittämisessä huomioidaan älyliikenteen mahdollisuudet maaseudun ja kaupunkien välisen liikenteen kehittämisessä sekä sujuvien matkaketjujen kehittäminen työmatkaliikenteen sujuvoittamiseksi.

Laadukkaan ja turvallisen elinympäristön osalta korostuvat asukas- ja paikallislähtöinen kehittäminen sekä tasavertaisesti eri ryhmät huomioiva asuin- ja toimintaympäristöjen kehittäminen elinympäristön viihtyisyyden lisäämiseksi. Eri ryhmien vaikutusmahdollisuuksien ja osallistumisen parantaminen tukevat erilaisten asuin- ja

toimintaympäristöön liittyvien hankkeiden toteuttamista. Myös kulttuuriympäristöjen kehittäminen on osa laadukkaan elinympäristön kehittämistä. Keski-Pohjanmaalla asukas- ja paikallislähtöistä kehittämistä toteutetaan aktiivisesti Leader-toimintaryhmien kautta.

Saavutettavuuden näkökulmasta painotetaan edunvalvontaa ja kehittämistyötä ***Kokkola-Pietarsaaren lentoaseman*** lentoliikenteen turvaamiseksi ja erityisesti koronaviruksen aiheuttamien seurausten ja kerrannaisvaikutusten korjaamiseksi. Keski-Pohjanmaalla nähdään erityisen tärkeänä ***valtatie 8 kehittäminen*** osana Suomen runkoverkkoa. Valtatie 8 on vientiteollisuuden tuotantolinja, jonka vaikutukset Suomen taloudelle kohoavat kymmeniin miljardeihin euroihin vuosittain. Ensisijaiset kehittämistarpeet liittyvät liikenteen sujuvuuden, välityskyvyn ja liikenneturvallisuuden parantamiseen. Kehittämiskohteita ovat Kokkolan keskustan kohdalla Eteläväylän nelikaistaistaminen ja liittymien parantaminen keskustan - valtatien 28 välillä sekä Kokkolan eteläpuolen ohituskaistat Uusikaarlepyy-Kokkola-välillä. Toinen merkittävä maantieverkon kehittämistarve on ***kantatie 63 parantaminen*** välillä Ina-Kaustinen ja kantatien tienumeroinnin yhtenäistäminen ja luokituksen nostaminen valtatieksi. Kantatie 63 / 86 toimii ylimaakunnallisena, erityisesti raskaan liikenteen, yhteytenä Tampere-Oulu-välillä. Raideliikenteen kehittämisessä merkittävä hanke on ***Kokkolan ratapiha-alueen kehittämiskokonaisuus*** sekä sataman kaksoisraide. Tavoitteena on parantaa raideliikennettä kokonaisuutena joustavan liikkumisen ja matkaketjujen näkökulmasta.

Kehittämistyössä painotetaan lisäksi muita maakuntaan vaikuttavien tieyhteyksien huomioimista, kuten mm. valtatie 19, sekä maakunnan sisällä keskeisiä kehitettäviä runkoteitä; valtatie 13 ja valtatie 28. Keski-Pohjanmaan alueellinen saavutettavuus ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten varmistaminen koko maakunnan alueella kytkeytyy vahvasti alemman tieverkon kunnossapitoon. Keski-Pohjanmaalla nähdään hyvin tärkeänä panostaa myös alemman, vähempiliikenteisen tieverkon kunnossapitoon, jonka arvo ja merkitys on elintärkeä maa- ja metsätalouden elinkeinolle sekä kasvavalle kaivannaisteollisuudelle.

5. MAAKUNTIEN YHTEISET KEHITTÄMISTEEMAT JA PAINOTUKSET

5.1 Itä- ja Pohjois-Suomen yhteiset edunajamisasiat

Itä- ja Pohjois-Suomen erityisolosuhteet ja kansainvälisessä kehityksessä mukana pysyminen edellyttävät satsauksia TKI-toimintaan sekä rakenteellisia uudistuksia niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Tämä tarkoittaa sekä palveluiden, tuotantoketjujen ja työn uudelleen järjestämistä että alueen vahvuuksiin pohjautuvan TKI-toiminnan tukemista vihreän siirtymän ja digiloikan vauhdittamiseksi. Covid19-pandemia ja sen synnyttämät haasteet yhteiskunnalle ovat entisestään syventäneet uudistumisen tarvetta. Jotta Itä- ja Pohjois-Suomessa voidaan taata sekä elinkeinoelämän kestävää kasvua ja uudistumista tukeva TKI-toiminta että yritysten ja kansalaisten tarvitsemat palvelut, tarvitaan nämä mahdollistavat lento- ja tietoliikenneyhteydet.

Kaikki maakuntien elinkeinoelämää ja kansalaisten palveluita kehittävä toiminta on aluekehittämistä, siksi kansallisissa strategioissa sekä tuki- ja elvytystoimenpiteissä tulisi huomioida aluelähtöisyys toimenpiteitä ja tuen käyttökohteita valmisteltaessa ja valittaessa.

Digitalisaatiolla ja monipaikkaisuudella vahvistetaan valtion toimintoja alueilla

- **Monipaikkaisuuden tunnistaminen lainsäädännössä ja toimenpiteitä sen tukemiseksi**
  Nykyajalle on ominaista monipaikkainen, liikkuva elämäntapa. Pendelöinti ja etätyöt ovat tätä päivää. Käynnissä oleva koronakriisi on lisännyt kotimaan matkailua ja vahvistanut monipaikkaisuuden merkityksellisyyttä. Tiheästi asutuilta kaupunkialueilta ihmiset haluavat vetäytyä maakuntiin, joissa he voivat oleskella turvallisessa ympäristössä, välttää ihmisjoukkoja, tehdä etätöitä ja käydä etäkoulua.

Tämä tilastoissa näkymätön väestö ei näy lainsäädännössä, jossa sidonnaisuus yhteen kotikuntaan on verotuksen, eri palvelujen, järjestelmien ja tilastojen peruslähtökohta. Liikkuva väestö vaikuttaa alueiden elinvoimaisuuteen ja tarpeisiin, mutta se ei näy palveluiden mitoituksessa tai infrastruktuurin kehittämisen perusteissa. Menestyvän maa- ja metsätalouden, korkeatasoisen osaamisen ja niihin liittyvän yritystoiminnan avulla turvataan ruoka- ja energiahuolto maan kaikilla alueilla. **Koko Suomen kannalta on elintärkeää pitää yllä palveluita ja taata hyvin toimivat tietoliikenne- ja kulkuyhteydet koko maassa.**

Monipaikkaisuus on otettava monipuolisesti huomioon lainsäädännössä. **Tarvitaan uudenlaisia verotus- ja palveluratkaisuja, joilla turvataan harvaan asuttujen alueiden kuntien elinvoima ja mahdollisuudet järjestää julkisia palveluita.** Digitalisaation tuomien mahdollisuuksien myötä e-kuntalaisuus tulee selvittää esimerkiksi Viron mallin mukaan.

Lisäksi tarvitaan myös elinkeinoelämää hyödyttäviä valtakunnallisia päätöksiä, joilla tuetaan harvaan asuttujen alueiden yritysten pärjäämistä. Näitä ovat esimerkiksi investointi- ja palkkatuet ja takausinstrumentit. Yhteisöllisyyttä tukevaa järjestötoimintaa ei pidä kahlita liialla sääntelyllä, vaan yhteiskunnan tulee kannustaa ihmisten omaehtoista toimintaa.

- **Valtion toimintojen ja julkisten palveluiden alueellinen saatavuus ja vahvistaminen**
  Suomen hallitusohjelmassa todetaan, että valtion työtehtäviä organisoidaan monipaikkaisesti ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen. Lisäksi voimassa olevan lainsäädännön (567/2002, 349/2008) mukaan valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamisessa on otettava huomioon olemassa olevat ja kehittyvät osaamis- ja toimintokeskittymät. Keväällä 2020 valmistuneessa alueellistamisen uudistamisen strategiassa esitetään, että valtion läsnäolo alueilla perustuu vastaisuudessa entistä vahvemmin palvelujen ja viranomaisten tehtävien järjestämisen tarpeeseen. Digitaalisuus ja paikkariippumattomaton työ luo uusia mahdollisuuksia työn ja palveluiden joustaville järjestämismuodoille ja asumisen monipaikkaisuudelle.

  Valtion läsnäolo korvaa terminä alueellistamisen, ja painotus siirtyy yksittäisten yksiköiden sijoittamisesta palvelutarpeisiin ja uudistuviin toimintamalleihin. Uudet linjaukset eivät saa tarkoittaa sitä, että perinteiseen alueellistamiseen liittyvät mahdollisuudet unohdetaan. **Tulevaisuudessakin perustettavien valtion yksikköjen, lupatoimintojen sekä tutkimuslaitosten sijoittamisessa ja toimintojen ja tehtävien suunnittelussa on otettava huomioon olemassa olevat ja kehittyvät osaamis- ja toimintokeskittymät, palveluiden tarve sekä toimintaympäristön tuntemus.** Toimintojen maantieteellinen sijoittuminen ja hajautetut toiminnot edistävät maan tasa-arvoista alueellista kehitystä ja lisäävät työllisyyttä maan eri osissa. Alueellistamistoimenpiteitä tulee kohdistaa Itä- ja Pohjois-Suomeen niiden osaamiskeskittymien vahvistamiseksi. Myös valtion toimintojen supistusten vaikutukset on huomioitava päätöksissä.

  Alueellistamistoimenpiteitä koordinoiva alueellistamisen koordinaatioryhmä pyysi 15.4.2020 kutakin maakunnan liittoa kuvaamaan lyhyesti keskeisimmät osaamis- ja toimintokeskittymänsä sekä tekemään esitykset valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamisesta tai vahvistamisesta maakuntansa alueella. Liittoja pyydettiin priorisoimaan vastauksessaan kolme keskeisintä osaamis- ja toimintokeskittymää sekä näitä tukevaa esitystä valtion yksiköistä tai toiminnoista. Maakuntien tekemät alueellistamisesitykset kytkeytyvät maakunnissa jo olemassa olevaan osaamiseen ja vahvuuksiin, joita valtion toiminnot täydentäisivät ja omalta osaltaan vahvistaisivat. **Alueellisia osaamiskeskittymiä tulee tukea vahvistamalla valtion toimintoja Itä- ja Pohjois-Suomessa maakuntien esitysten mukaisesti.** Esitykset tulee huomioida valtion alueellista läsnäoloa suunniteltaessa ja päätöksiä tehtäessä. Lainsäädännön tulee olla alueellistamista mahdollistava, ei rajoittava.

Saavutettavuus elinvoiman edellytyksenä

- **Alueellisen lentoliikenteen kehittäminen**

  Alueellisen lentoliikenteen kehittämisellä vahvistetaan koko maan talouskasvua ja alueiden kansainvälistä saavutettavuutta. Suomen elinkeinoelämän näkökulmasta on erittäin tärkeää, että kaikki Suomen lentoasemat pidetään toiminnassa. Niiden kasvu ja toimintaedellytykset voidaan turvata vain lentoliikennettä kehittämällä. Nopeiden yhteyksien puute aiheuttaa myös riskejä terveydenhuollon, potilasturvallisuuden ja huoltovarmuuden kannalta. Lentoliikenteen tuoma saavutettavuus on tärkeä edellytys monipaikkaisuuden kehittämiselle.

  Alueiden saavutettavuutta tulee kehittää pitkäjänteisesti strategisena kokonaisuutena ja lentoliikennettä tulee tarkastella sekä lentoasemien vaikutusalueiden, lentoyhtiöiden että lentoaseman ylläpitäjien näkökulmista. Tavoitteena on kehittää nykyistä lentoasemaverkostoa ja turvata siihen kuuluvien lentoasemien toimintaedellytykset pitkäjänteisesti. Finnair Oyj:n yksittäisillä päätöksillä ei tule vaarantaa maakuntien elinkeinoelämän vakautta ja toimintaympäristön ennustettavuutta. Liikennöinti on toteutettava markkinalähtöisesti.

  Lentoliikenteen kehittämiseen alueilla halutaan panostaa. Alueiden, lentoyhtiöiden ja lentoaseman ylläpitäjän yhteistyötä on parannettu ja etsitty yhdessä kaikkia osapuolia hyödyntäviä toimintamalleja. Tätä työtä on jatkettava systemaattisesti. **Nykyisen lentoasemaverkoston toiminnasta ja lentoliikenteen jatkuvuudesta tulisi saada varmuus pitkällä aikajänteellä, jotta alueen elinkeinoja ja lentoyhteyksiä voidaan kehittää suunnitelmallisesti**.

  Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa on hyvät kasvunäkymät mm. metsä-, teknologia- ja kemianteollisuuden sekä energiatoimialojen, kansainvälisen matkailun ja arktisen kehityksen ansiosta, **joten niiden lentokentille kulkevaa lentoliikennettä ei saa päästää häviämään koronavirusepidemian vuoksi.** Maakuntien liittojen ja lentoyhtiöiden välisissä neuvotteluissa on syntynyt malli, jolla liikennöinti lentokentillä voitaisiin käynnistää nopeasti, mikäli valtio antaa siihen taloudelliset takaukset.

  Samoin on tuettava koko Itä- ja Pohjois-Suomen lentoliikenteen uudistumista, lentokenttien monipuolisempaa käyttöä sekä räätälöidä palvelujärjestelmää niin, että lentoliikennettä voidaan hoitaa myös pienemmällä kalustolla. Alueiden kanssa on haettava aktiivisesti uudenlaisia ratkaisuja elinkeinoelämän ja harrastetoiminnan tarpeisiin sekä tuettava uudenlaisia innovaatioita ja palveluratkaisuja. Tällaisia voivat olla mm. sähkölentokoneisiin liittyvät innovaatiot sekä etälennonjohtopalveluiden kehittäminen.

- **Kattava laajakaistaverkko koko Suomeen**

  Koko Suomeen tulee rakentaa kattava valokuituverkko sekä nostaa yleispalveluvelvoitteen tiedonsiirtonopeutta 100 Mbit/s tasolle.

  Digitaalisen infrastruktuurin kansallisen strategian 2025 mukaan digitaalinen infrastruktuuri edistää kilpailukykyä ja hyvinvointia mahdollistamalla jo tämän päivän digitaalisten palvelujen laajan käyttöönoton lisäksi tulevaisuuden ilmiöiden hyödyntämisen niin yksityisissä kuin julkisissakin palveluissa. Strategiassa asetettu tavoitetaso on sama kuin EU:n asettama; vuoteen 2025 mennessä tulisi kaikkialla Suomessakin olla saatavilla 100 Mbit/s yhteydet, joiden nopeus on mahdollista nostaa 1 gigabittiin ja myös keinot tavoitteen saavuttamiseksi.

  Valtion talousarviossa tulee turvata valtion tukirahoitus kaikille toteuttamiskelpoisille hankkeille nopeiden valokuituverkkojen rakentamiseksi koko Suomen kattavaksi. Kunnilla ja rakentavilla operaattoreilla tulee olla varmuus jatkaa hankkeita ja kehittää alueensa palveluja suunnittelemallaan tavalla. **Verkon rakentamisen vauhdittamista kunnilta vaadittavista kuntaosuuksista on luovuttava, ja tuen on tultava kokonaan valtiolta.**

Ehdoton vaatimus kuntaosuudesta ei saa asettaa kuntalaisia eriarvoiseen asemaan eikä estää valtion tuen saamista hankkeille. Laajakaistarakentamisen rahoitus on saatava entistä paremmalle tasolle, eri rahoituslähteitä hyödyntäen.

Uudessa kansallisessa laajakaistan valtiontukiohjelmassa tuen taso ja tukikelpoisten kustannusten määritelmien tulee olla samankaltaiset kuin maaseutuohjelman kyläverkkohankkeissa. Infran yhteisrakentamista ja kustannustehokkuutta edistetään velvoittamalla sähköverkkoyhtiöt ja teleoperaattorit jakamaan tulossa olevat hankkeensa yhteisrakentamisportaalissa siten, että eri toimijat pääsevät mukaan ja vältetään päällekkäinen maankaivuutyö.

- **Koillisväylän datakaapeli eli Arctic Link**

  Suomen menestystä rakennetaan alueiden ja kaupunkien vahvuuksien ja erityispiirteiden ympärille eri toimijoiden yhteistyöllä. Keinona menestykseen on koko Suomen monimuotoinen elinvoimapolitiikka. Yksi elinvoimaisuuden osatekijöistä on alueiden tietoliikenteellinen saavutettavuus maantieteellisen saavutettavuuden lisäksi.

  Suomen valtion tulee edistää Koillisväylän tietoliikennekaapelin eli Arctic Linkin toteutumista pohjoismaisen yhteistyön kautta, hyvällä valmistelulla ja suhteilla Venäjään. Aasian valtioiden ja kaupallisten toimijoiden kiinnostus on hanketta kohtaa kasvanut. Kaapelihankkeen valmisteluissa Cinia Oy on edennyt venäläisen toimijan, Megafonin, kanssa yhteisymmärryspöytäkirjavaiheeseen (MoU). **Hankkeen toteutuessa Arctic Link tulee tarvitsemaan useamman Suomen läpi Eurooppaan varmistetun tietoliikenteen väylän, joiden nopeuden ja kapasiteettin tulee olla riittävä. Reittien tulee kulkea sekä Länsi- että Itä-Suomen kautta. Itäinen reitti (vt5) on välttämätön alueen kansainvälisesti toimivien yritysten tietoliikennetarpeiden varmistamiseksi.**

  Kansainvälisen kiinnostuksen kasvaessa **Suomen tulee hankkeen toteutuksen jouduttamiseksi laatia mahdollisimman pian selvitys maan sisäisten runkoverkkojen reitityksistä ja niiden nopeuden ja kapasiteetin riittävyydestä ennakoitavissa olevaan tietoliikenteen kasvaviin tarpeisiin.** Valtion rahoituksella tehtävän selvityksen perusteella voidaan määrittää tarvittavat reititykset, ennakoida lisärakentamisen tarve ja laatia hankkeen osakkaiksi ja asiakkaiksi tuleville vakuuttava suunnitelma toteutuksineen koko Aasian ja Euroopan yhdistävän reitin yhden osuuden varmistamiseksi. Tämän jälkeen tulee tarvittavasta valokuidun lisärakentamisesta toteuttaa mahdollisimman paljon yhteisrakentamisena eri toimijoiden kanssa .

- **Alueellisesta kuljetustuesta pysyvä tukimuoto**

  Valtioneuvoston asetusta (1030/2018) alueellisesta kuljetustuesta sovelletaan kuljetuksiin, jotka alkavat vuosien 2018 ja 2019 aikana. Alueellinen kuljetustuki on harkinnanvarainen valtionavustus. Sitä on maksettu vuosittain noin 250 pienelle ja keskisuurelle yritykselle tavoitteena alentaa syrjäisten ja harvaan asuttujen alueiden yritystoiminnalle pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvia lisäkustannuksia ja siten ylläpitää ja lisätä yritystoimintaa näillä alueilla. Kuljetustuen määrä oli valtion vuoden 2018 tilinpäätöksessä 5 M€ ja vuoden 2019 tilinpäätöksessä 6 M€. Vuoden 2020 talousarviossa kuljetustuen määräraha on 6 M€.

  Syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla sijaitseva, paikallisia raaka-aineita jalostava teollisuus on alueiden perusteollisuutta ja sillä on raaka-ainetuotantoketjujen kautta merkittävät välilliset työllisyysvaikutukset**. Epävarmuus alueellisen kuljetustuen pysyvyydestä luo selkeitä haasteita yritysten pitkäjänteiselle investointien suunnittelulle ja työvoiman kehittämiselle.**

  Alueellisen kuljetustuen määrä on Suomessa alhainen verrattuna Ruotsiin. Suomalaiset yritykset ovat joutuneet varsinkin puutavara- ja puutuoteteollisuudessa eri- arvoiseen asemaan ruotsalaisten kilpailijoiden kanssa. Kuljetustuen määrän asteittaisella korottamisella voitaisiin edistää syrjäisillä ja harvaan asutuilla alueilla sijaitsevan teollisuuden kehittymistä ja uusien yritysten syntymistä. Kuljetustuen kriteereissä tulisi

myös huomioida alueella toimivien yritysten kasvanut kokoluokka. Yritysten yhdistymisten myötä kuljetustukea tulisi voida myöntää harkinnan mukaan myös suuryrityksille.

Tulevaisuudessa alueellisen kuljetustuen perusteiden tulisi edistää ympäristöystävällisiä ja vähähiilisiä kuljetusratkaisuja kuten vesi- ja rautatiekuljetuksia. Kuljetustukea tulisi voida jatkossa myöntää Saimaan vesistöalueella tapahtuviin vesikuljetuksiin huomioiden tuen määrässä alueen erityisolosuhteet (pitkät luotsausmatkat, kanavamaksut, kanavaliikenteen hitaus ja rajamuodollisuuksien kesto).

Alueellinen kuljetustuki tulee saada pysyväksi tukimuodoksi ja tuen määrä samalle tasolle Ruotsin kanssa.

Klusterit kilpailukyvyn ja myönteisen rakennemuutoksen edistäjinä

Suomen aluekehittämispäätöksessä 2020–2023 asetettujen TKI-tavoitteiden sekä kasvun ja muutosjoustavuuden tukemiseksi Suomessa tulee laatia kansallisia klusteristrategioita, tukea alueellisesti tärkeiden osaamiskeskittymien muodostumista, edistää näiden kansainvälistä verkostoitumista, sekä mahdollistaa näiden ketterä rahoittaminen. **Kansalliset strategiat toteutetaan alueilla, joten alueet tulee ottaa mukaan tiiviiseen yhteistyöhön niitä laadittaessa ja toteutettaessa.** Alueellisiin vahvuuksiin pohjautuva klusteripolitiikka tukee TKI-toiminnan kasvua ja alueiden elinvoimaisuutta.

Itä- ja Pohjois-Suomessa on tehty komission mahdollistamana tiivistä yhteistyötä vuodesta 2017 lähtien, ensin seitsemän maakunnan yhteisten ja toisiaan tukevien älykkään erikoistumisen kärkien tunnistamisessa, nyt niihin liittyvien klustereiden verkottamisessa ja vahvistamisessa. Toiminnan veturina on ollut seitsemän maakunnan yhteinen **Elinkeinot murroksessa (ELMO) -verkosto**, jossa on tehty yhteistyötä mm. akkuteknologian ja puhtaan veden ympärille rakentuneiden osaamiskeskittymien edistämiseksi. **Tällaisten yhteistyöverkostojen ja niiden synnyttämien kokeilujen hyödyntämistä, syventämistä ja jalkauttamista tulee edistää niin valtion aluehallinnon kuin kansallisten viranomaisten toimesta.**

Suomessa on paljon klustereita ja innovaatioekosysteemejä, jotka ovat muodostuneet alueensa keskeisten TKI-toimijoiden ja toimialansa suuryritysten ympärille. Näissä yritysten, TKI-toimijoiden ja koulutusorganisaatioiden verkostoissa kehitetään uusia innovaatioita, jalkautetaan uutta teknologiaa yrityksiin ja monipuolistetaan alueella käytettävissä olevaa osaamista. Nämä verkostot edistävät niissä mukana olevien yritysten kansainvälistymistä ja uusien hankintaketjujen luomista vahvistaen samalla alueensa elinkeinoelämän resilienssiä sekä vihreää siirtymää.

Klustereilla ja innovaatioekosysteemeillä on tärkeä rooli niin älykkään erikoistumisen toteuttamisessa kuin hiilineutraalin yhteiskunnan, kansallisen kilpailukyvyn ja myönteisen rakennemuutoksen edistäjinä. Tämän vuoksi niiden tulee olla yksi keskeisistä kehittämisen kohteista niin maakunnallisella, ylimaakunnallisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, kaupunkikohtaisten ekosysteemisopimusten ollessa osa maakunnallisia toimenpiteitä klustereiden kehittämiseksi.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakausi 2021–2027

EU-huippukokouksessa heinäkuussa 2020 linjattiin EU:n monivuotisesta rahoituskehyksestä 2021–2027 sekä EU:n COVID-19 elvytyspaketista, ml. jäsenvaltiokohtaiset alue- ja rakennepolitiikan rahoitukset. Itä- ja Pohjois-Suomen erityismäärärahojen kannalta neuvottelutulos on hyvä. Itä- ja Pohjois-Suomeen osoitettiin huippukokouksessa uusi 100 milj. € erityisrahoitus. Lisäksi pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityismäärärahan, ns. NSPA-tuen, taso nousee 30 eurosta 40 euroon/hlö/vuosi. **Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat edellyttävät, että ao. tukitason nousu koskettaa täysimääräisesti Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttuja alueita molempien määrärahojen osalta.**

Varojen kansallisessa jaossa tulee huomioida Itä- ja Pohjois-Suomen erityishaasteet sekä liittymissopimuksen mukaiset periaatteet ja pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisasema. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat edellyttävät, että maakuntakohtaisen jaon perustana pidetään EU:n komission määrittämiä, jäsenmaakohtaisia jakoperusteita. **Siirtymäaluetta koskevaa jakoa tehtäessä on otettava huomioon Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntia koskevat, EU:n määrittämät ansaintakriteerit.** Itä- ja Pohjois-Suomea koskettavan rahoituksen laskennassa sovelletaan EU-lainsäädännössä olevaa ns. turvaverkkoa, jolla pyritään varmistamaan, ettei Itä- ja Pohjois-Suomen rahoitusasema heikkene laskentamekanismin muutosten takia. **Turvaverkko on huomioitava myös kansallisessa ratkaisussa ja noudatettava EU-komission laskentamekanismia.**

Hallitusohjelmassa linjataan, että EU:n koheesiopolitiikassa turvataan aluekehitysrahoituksen taso sekä harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema ja tukien pysyvyys. Nämä linjaukset tulee lunastaa noudattamalla suuraluekohtaisessa rahoituksenjaossa nykyisen ohjelmakauden jakosuhteita ja varmistamalla, että Itä- ja Pohjois-Suomen rahoitus vastaa vähintään kuluvan kauden tasoa.

Rahoituksen painottumista Itä- ja Pohjois-Suomeen puoltavat alueelliset kehittyneisyyserot. EU-komission 2019 antaman maaraportin mukaan alueellisia kehityseroja Suomessa ei ole saatu poistettua. Alueelliset erot ovat hieman vähentyneet, mutta alueellinen eriarvoistuminen on edelleen suurinta Itä- ja Pohjois-Suomessa. Itä- ja Pohjois-Suomen tilanne on heikoin BKT:ssa ja vähiten tyydyttävä tuottavuuden ja työttömyyden osalta. Samoin alue on heikoin alue väestönkasvussa, ja alueen väestöntiheys on erittäin alhainen. Itä- ja Pohjois-Suomi on lisäksi heikoin alue saavutettavuudessa maanteitse, rautateitse ja internetin käytössä. Lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomessa on heikoin innovaatiosuorituskyky (heikentynyt vuodesta 2011) ja alhaisin korkea-asteen koulutuksen saaneiden 30–34-vuotiaiden määrä.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) osalta Itä- ja Pohjois-Suomi tukee komission 26.2.2020 maaraportin liitteessä D esitettyä näkemystä JTF:n kohdentamisesta Itä- ja Pohjois-Suomeen. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat kuitenkin toteavat, että JTF:n alueellisen kohdentamisen lisäksi JTF:n rahoitusta tulee voida hyödyntää paitsi turpeen uusiin käyttömuotoihin niin myös mahdollisimman laajasti vähähiilisyystavoitteita tukevaan toimintaan.

EU-huippukokouksessa linjattiin lisäksi korona-elvytysrahoituksesta. Monivuotisen rahoituskehyksen, JTF:n ja rakennerahasto-ohjelmien kautta välitettävän korona-elvytysrahoituksen alueellinen kohdentaminen tulisi Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien näkemyksen mukana tehdä kokonaisuutena.

- **Kansainvälisen alueiden välisen yhteistyön, Itämeri-yhteistyön ja arktisen ulottuvuuden tulee näkyä vahvasti tulevassa koheesiopolitiikassa.**
  Sisä- ja ulkorajayhteistyö (Interreg, ENI CBC) on tärkeää Suomelle, jolla on EU-maista pisin ulkoraja Venäjän kanssa, sisärajoja muiden EU-jäsenvaltioiden kanssa sekä maaraja Norjan kanssa. Venäjän, Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävällä raja-alueyhteistyöllä on Suomelle suuri merkitys. Yhteistyötä tehdään sekä kahdenvälisessä kehittämistyössä että laajemmassa Barents- ja NSPA-yhteistyössä. Tämän vuoksi komission ehdotus raja-alueohjelmien leikkausten tasosta ei ole tarkoituksenmukaista Itä- ja Pohjois-Suomelle. Itämeren alueiden maiden bilateraalinen merirajayhteistyön jatkuvuus on huomioitava, ja merellisten raja-alueohjelmien tulee olla yhdenvertaisessa asemassa maarajaohjelmien kanssa.

6. RAHOITUSSUUNNITELMA

6.1 Alueelliset painotukset

6.1.1 Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 rakennerahasto-ohjelma

KESKI-POHJANMAAN PAINOTUKSET RAKENNERAHASTOTOIMINNASSA VUOSINA 2021–2022

Rakennerahastovarat ovat keskeisin käytettävissä oleva kehittämisresurssi maakuntaohjelman toimeenpanoon. Työllisyyden edistämiseen ja osaavan työvoiman saatavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota kaikessa rahoitettavassa toiminnassa. EAKR-varojen suuntaamisessa erityishuomio on vähähiilisyyttä edistävässä toiminnassa. REACT-EU-rahoituksella toteutettavien toimintalinjojen 8 ja 9 hankkeiden tulee olla myös Keski-Pohjanmaan alueellisessa koronaselviytymissuunnitelmassa määriteltyjen palautumisen painopisteiden mukaisia. Nämä palautumisen painopisteet on kuvattu tarkemmin rahoitussuunnitelman liitteenä olevan alueellisen selviytymissuunnitelman luvussa 4.

Vuosien 2021–2022 kaikkia toimintalinjoja yhdistävinä painotuksina on elvytys- ja palautumistoimenpiteet COVID-19 pandemiasta toipumiseksi ja uuden kasvun luomiseksi. Toimintalinjakohtaisina painotuksina ovat erityisesti:

- TL 1 Yritysten kasvun, uusiutumisen, kansainvälistymisen ja viennin edistäminen
- TL 2 Alueellisen innovaatioympäristön kehittäminen ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan jalostaminen elinkeinoelämän uusiutumista ja vahvistumista palvelevaksi sekä toimenpiteet uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi ja tutkimustulosten kaupallistamiseksi, vähähiilisyys ja digitaalisuus
- TL 3 Työllisyyden edistäminen ja alueellisten työllisyysratkaisujen kokeellinen kehittäminen heikossa työmarkkina-asemassa olevien työmarkkina-aseman vahvistamiseksi
- TL 4 Alueellisen koulutusjärjestelmän kehittäminen muuttuva ja digitalisoituva toimintaympäristö huomioiden
- TL 5 Työmarkkinoiden ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa tukevalla tavalla
- TL8 Pk-yritystoiminnan vahvistaminen, uusien palvelujen ja tuotteiden kehittäminen, sekä alueen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta. Samalla tuetaan hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalan uusien tuotteiden, palveluiden ja innovaatioiden kehittämistä.
- TL 9 Digitaalisten taitojen parantaminen sekä yritysten ja yrittäjien nopean muutoskyvykkyyden edistäminen.

Maakunnan yhteistyöryhmän jo hyväksymiin aiempien vuosien rahoitussuunnitelmiin ja niiden käytön painotuksiin ei tehdä muutoksia. Rahoitussuunnitelmaa täydennetään rakennerahasto-ohjelmaan saatavalla REACT- EU -lisärahoituksella. Toimeenpanosuunnitelman liitteenä olevalla rahoitussuunnitelmalla jaetaan Keski-Pohjanmaan REACT-EU-rahoituskehys Keski-Pohjanmaan liitolle ja Keski-Suomen ELY-keskukselle. Muut rakennerahasto-ohjelman 2014–2020 myöntövaltuudet, on jaettu välittäville viranomaisille jo aiemmin maakunnan yhteistyöryhmän hyväksymien rahoitussuunnitelmien pohjalta, ja ne ovat käytettävissä maakuntaohjelman toimeenpanoon vuosina 2021–2022 ja myös sen jälkeen koko ohjelman toteuttamisajan (tällä tietoa 31.8.2023 saakka).

Jo päättyneistä ja pienempänä toteutuneista rakennerahastohankkeista vapautuneet ja mahdollisesti vielä vapautuvat varat esitetään uudelleenbudjetoitavaksi alueelle niin, että ne palautuvat sen rahoittajatahon valtuuteen, jonka valtuudesta ne ovat vapautuneet.

Rahoitussuunnitelman tekstiosioon on lisätty REACT-EU-rahoitusta koskevat sisällölliset painotukset, sekä täydennetty Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014–2020 koskevia painotuksia.

Rakennerahastotoiminnan toimeenpano toimintalinjoittain:

TL 1 Pk-yritystoiminnan kilpailukyky (EAKR)

Valtaosa toimintalinjan 1 varoista (noin 90 %) on kohdennettu ELY-keskuksen rahoittamiin yritystukiin ja loput Keski-Pohjanmaan liiton kautta rahoitettaviin kehittämishankkeisiin. Yritystuissa välittävänä toimielimenä Keski-Pohjanmaalla toimii Keski-Suomen ELY- keskus.

Keski-Suomen ELY-keskus (yritystuet)

Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta kanavoituvilla *y*ritystuilla edistetään yritysten kasvua, kilpailukykyä ja uusiutumista. Rahoitusta suunnataan erityisesti Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteisiin kytkeytyviin hankkeisiin.

Kehitystoimia kohdistetaan yritystoiminnan kaikkiin elinkaaren vaiheisiin, erityishuomion ollessa alueen kasvuhakuisissa ja kansainvälistyvissä pk-yrityksissä sekä niitä tukevissa alihankintaverkostoissa. Kehitystoiminnan painotus kohdistuu myös uusia innovatiivisia toimialoja edustaviin hankkeisiin, esimerkiksi alueen kierto- ja biotalousklusterin pk-yritysten kehittämishankkeisiin. Kehittämisrahoitusta kohdennetaan erityisesti yritysten kasvuun, uusiutumiseen ja tuottavuuden lisäämiseen sekä uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Yritysten kansainvälistymisvalmiuksien edellytysten kehittämisessä hyödynnetään Team Finland- verkoston palveluita tuotteiden markkinoille saattamiseen. EAKR- ohjelmasta tuetaan vähähiilisyyttä edistäviä yritysten kehittämishankkeita, jotka voivat liittyä esimerkiksi energia- ja materiaalitehokkuuden ratkaisujen kehittämiseen. Investoinneissa tuetaan ensisijaisesti kansainvälistyvien pk- yritysten ja niiden toimintaa tukevien alihankintaverkostoyritysten investointeja. Investointien tulee pääsääntöisesti edistää vähähiilisen talouden kehittymistä sekä uuden tuotantoteknologian käyttöönottoa. Rahoitus kohdennetaan pääsääntöisesti vain pk-yritysten hankkeisiin toimintaa merkittävästi laajennettaessa.

Keski-Pohjanmaan liitto

Keski-Pohjanmaan liiton kautta kanavoituvaa rahoitusta kohdennetaan uuden liiketoiminnan syntymistä ja yritysten kasvua ja kansainvälistymistä edistävään kehittämistoimintaan sekä toimenpiteisiin, joilla parannetaan yritysten toimintaedellytyksiä työllisyyden lisäämiseksi. Alueiden kilpailukyvyn kannalta elinkeinojen monipuolistamisella ja uuden liiketoiminnan syntymisellä on suuri merkitys. Rahoitusta suunnataan mm. uuden palveluyrittäjyyden syntymistä tukevaan toimintaan, painopisteen ollessa erityisesti matkailuun ja luoviin aloihin liittyvissä kehittämistoimissa.

TL 1 varoin on mahdollista tukea myös pienimuotoisia pk-yritysten toimintaympäristön kehittämiseen liittyviä logistiikkaselvityksiä. Alueellisen koronaselviytymissuunnitelman mukaiset painotukset huomioidaan hakujen painotusten sekä rahoitettavien hankkeiden valinnassa.

TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)

Valtaosa TL 2 varoista (noin 95 %) on kohdennettu Keski-Pohjanmaan liiton rahoittamaan kehittämistoimintaan ja loput (noin 5 %) Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta rahoitettaviin yritystukiin.

Keski-Pohjanmaan liitto

Toimintalinjan 2 painopiste on ensisijaisesti vähähiilisyyttä, biotaloutta ja digitalisuutta edistävässä toiminnassa sekä yritysten liiketoiminnan uudistumista tukevassa TKI-toiminnassa. Rahoitusta suunnataan erityisesti innovaatio- ja ekosysteemien verkostoitumista edistävään toimintaan ja niissä kehitettävien innovaatioiden kaupallistamiseen ja jalkauttamiseen. Uutta liiketoimintaa ja uusia kaupallisia tuotteita tavoitellaan erityisesti alueen omien luonnonvarojen ja alueella syntyvien erilaisten sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntämisen kautta. Alueellisen koronaselviytymissuunnitelman mukaiset painotukset huomioidaan hakujen painotusten sekä rahoitettavien hankkeiden valinnassa.

Keski-Suomen ELY-keskus

Toimintalinjan 2 yritystukien painotuksena ovat erityisesti teknologian kehittämiseen ja innovaatioiden kaupallistamiseen liittyvät kehittämishankkeet.

TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)

Toimintalinjan 3 rahoitus kanavoituu kokonaisuudessaan Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta.

Rahoitettavilla toimenpiteillä tavoitellaan mahdollisimman tuloksellisten ja asiakasystävällisten keskipohjalaisten työllisyysväylien synnyttämistä, oli sitten kyse nopeasti työllistettävistä tai monialaista tukea tarvitsevista heikossa työmarkkina-asemassa olevista erityisryhmistä, uusien työpaikkojen luomisesta taikka osaamisen lisäämisestä. Erityisen tärkeässä roolissa uusien työpaikkojen syntymisessä alueelle ovat mikro- ja pk-yritykset sekä 3. sektorin toimijat ja alueen koulutusorganisaatiot osaavan työvoiman tuottajina.

Rahoituksen kohteena on erityisesti

- heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen
- osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen alueen kasvuyritysten tarpeisiin
- toimenpiteet, joilla kehitetään toimintamalleja, jotka edesauttavat oppisopimuskoulutuksen käyttöä työpaikoilla

TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)

TL 4 rahoitus kanavoituu kokonaisuudessaan Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta.

Kansallisten koulutuspoliittisten linjausten mukaisesti koulutusjärjestelmää ollaan voimakkaasti uudistamassa myös Keski-Pohjanmaalla niin perusasteen kuin myös toisen ja korkea-asteen koulutuksen osalta. Koulutuksen järjestäjäverkkoa sekä rahoitusjärjestelmää uudistetaan samalla kun oppimisen käsite ja ”opettajuus” saavat uusia muotoja. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) varoin voidaan tukea tätä koulutusjärjestelmän uudistamista lähinnä vain toisen asteen sekä korkea-asteen koulutuksen osalta silloin, kun hankkeilla pyritään parantamaan kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen laadun ja tarjonnan kehittämistä sekä luomaan uusia koulutuksesta työelämään siirtymistä tehostavia palveluja ja toimintatapoja. Tämän mukaisesti ESR-varoin voidaan tukea mm. koulutuksen joustavuutta ja työelämälähtöisyyttä. Tukea voidaan kohdentaa myös elinikäistä oppimista tukevien oppimisympäristöjen ja koulutuspalvelujen rakentamiseen silloin, kun ratkaisut perustuvat uusien digitaalisten tieto- ja viestintäteknologioiden hyödyntämiseen sekä oppilaiden ja opetushenkilöstön tieto- ja viestintäteknologisten valmiuksien parantamiseen. Niin ikään voidaan rahoittaa hankkeita, joissa tavoitteena on koulutuksesta työelämään siirtymisen tehostaminen monialaisena yhteistyönä, etenkin erityistä tukea tarvitsevien sekä koulutuksessa aliedustettujen ryhmien osalta. ESR-varoja voidaan suunnata myös hankkeisiin, joissa tavoitteena on tutkimus- ja kehitystoiminnan integroiminen paremmin koulutukseen, ja koulutusorganisaatioiden innovaatiopalvelujen laadun parantaminen. Ohjelma-

asiakirjan mukaisesti voidaan myös tukea toisen asteen ammatillisen koulutuksen sekä korkea-asteen koulutuksen järjestäjien koulutusviennin kehittämistä silloin, kun hankkeiden tavoitteet perustuvat kansalliseen koulutusviennin strategiaan.

TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)

TL 5 rahoitus kanavoituu kokonaisuudessaan Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta.

Rahoitettavissa hankkeissa kohderyhmänä ovat ensisijaisesti väestöryhmät, joiden sosiaalinen osallisuus on heikoin ja jotka tarvitsevat oman työ- ja toimintakykynsä parantamista. Tämän mukaisesti rahoitetaan etupäässä hankkeita, joissa toimenpiteisiin osallistuvien työ- ja toimintakykyä parannetaan ja tällä tavoin edistetään heidän etenemistään työllisyyspoluilla. Hankkeiden rahoittamisessa kiinnitetään huomiota myös sellaisiin hankkeisin, joissa pyritään tehokkaampien palveluprosessien kehittämiseen. Toisin sanoen voidaan rahoittaa hankkeita, joissa pyrkimyksenä on luoda monialaiseen ammatilliseen yhteistyöhön perustuvia laadukkaita ja vaikuttavia palveluprosesseja. Näissä hankkeissa mm. kehitetään syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn pohjaavia varhaiseen puuttumiseen perustuvia toimintamalleja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja näiden palvelujen ulkopuolelle helposti jäävälle asiakasryhmille. Rahoittava viranomainen kiinnittää erityistä huomiota kolmannen sektorin mahdollisuuksiin osallistua hankkeiden toteuttamiseen.

TL 8 REACT-EU:n EAKR-toimenpiteet

Toimintalinjan rahoituksesta n. 60 % kohentuu ELY-keskuksen rahoittamiin yritystukiin ja loput Keski-Pohjanmaan liiton kautta rahoitettaviin kehittämishankkeisiin. Yritystuissa välittävänä toimielimenä Keski-Pohjanmaalla toimii Keski-Suomen ELY- keskus. REACT-EU (EAKR)- rahoituksella luodaan pohjaa talouden vihreälle, digitaaliselle ja palautumiskykyä tukevalle elpymiselle.

<u>Keski-Suomen ELY-keskus (yritystuet)</u>

Erityistavoite 12.1. Pk-yritystoiminnan vahvistaminen erityisesti digitalisaation ja vihreän talouden näkökulmasta

- tuetaan koronakriisistä kärsiviä pk-yrityksiä kehittämään uusia palveluja ja tuotteita ja tavoittamaan uusia asiakasryhmiä.
- tuetaan teollisuuden alan pk-yrityksiä erityisesti vähähiilisten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämisessä, kaupallistamisessa ja uuden teknologian käyttöönotossa huomioiden tuotteiden koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset
- tuetaan pk-yritysten kyberturvallisuuden kehittämistä sekä digitaalisuuden hyödyntämistä yrityksen toiminnassa (erilaiset datapohjaiset ratkaisut kuten bigdata, analyysityökalut, tekoäly)
- tuetaan hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalan pk-yrityksiä tuotteiden ja palveluiden nopeassa kehittämisessä, digitalisaation hyödyntämisessä sekä systemaattisessa kliinisessä testaamisessa ja validoinnissa

<u>Keski-Pohjanmaan liitto</u>

Keski-Pohjanmaan liitto kohdistaa REACT-EU-rahoitusta erityistavoitteen **12.2 Tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittäminen erityisesti digitalisaation edistämisen ja yhteiskunnan hiilineutraalisuustavoitteen toteutumisen näkökulmasta** mukaiseen toimintaan.

Erityistavoitteesta rahoitettavan toiminnan tavoitteena on:

- vauhdittaa yritysten, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin digitalisaatiota ja tuotteiden ja palveluiden kehittämistä erityisesti koronapandemiasta toipumisen näkökulmasta
- edistää teollista digitalisaatiota

- edistää vihreään kasvuun, luonnonvarojen kestävään käyttöön sekä kestävään teknologiaan ja kiertotalouteen liittyvää elinkeinolähtöistä TKI-toimintaa
- kehittää välineitä ja työkaluja julkisten hankintojen hyödyntämiseksi kehittämisen työkaluna sekä uuden liiketoiminnan ja innovaatioiden kaupallistamisessa
- kehittää elinkaariajatteluun ja systeemiseen muutokseen liittyvää TKI- ja liiketoimintaa
- tukea kestävien liikennejärjestelmien ja liikkumisen digitalisaation kehittämistä
- tukea terveydenhoidon uusien tuotteiden ja innovaatioiden nopeaa kehittämistä ja validointia myös kansainvälistä yhteistyötä vahvistamalla.

TL 9 REACT-EU:n ESR-toimenpiteet

TL 9 REACT EU ESR- rahoitus kanavoituu kokonaisuudessaan Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta.

REACT EU ESR- rahoitusta suunnataan työllisyyden edistämiseen sekä COVID 19- pandemian jälkeisen elpymisen tukemiseen.

REACT EU- rahoituksella edistetään nopeita toimia, joilla parannetaan yritysten ja niiden henkilöstön valmiuksia sekä osaamista vastata yhteiskunnassa nopeasti kiihtyvän digitalisaation asettamiin osaamistarpeisiin. Rahoituksella kehitetään myös uudenlaisia digitaalisia palveluita sekä oppimisympäristöjä (pl. investoinnit laitteisiin).

REACT EU- rahoituksella edistetään yritysten ja niiden henkilöstön sekä yrittäjien muutoskyvykkyyttä ja valmiuksia vastata digitalisaation tuomiin haasteisiin. Toimenpiteinä voi olla esimerkiksi koulutusta, neuvontaa, ohjausta tai vertaisoppimista. Rahoitettavilla hankkeilla voidaan parantaa yritysten johdon osaamista kriisitilanteiden vastuullisessa johtamisessa sekä tarjota uusia keinoja yritysten työhyvinvoinnin parantamiseen. Hankkeissa tulisi huomioida myös yritysten osaaminen talouden vihreässä siirtymässä sekä innovoinnissa.

REACT EU:n ESR- erityistavoitteissa toteutetaan pääsääntöisesti seuraavia toimenpiteitä:

Erityistavoite 12.3 Digitaalisten taitojen parantaminen

- Parannetaan digitaalista osaamista vastauksena yhteiskunnassa nopeasti tapahtumassa olevaan digiloikkaan
- Kehitetään digitaalisia palveluita ja mm. digitaalisia oppimisympäristöjä (pl. investoinnit laitteisiin)

Erityistavoite 12.4 Yritysten ja yrittäjien muutoskyvykkyyden lisääminen

- Tarjotaan koulutusta, neuvontaa, ohjausta ja vertaisoppimista, joilla edistetään yritysten ja niiden henkilöstön valmiuksia, osaamista (pl. digitaidot) ja muutoskyvykkyyttä nopeasti muuttuvan toimintaympäristön hyödyntämiseksi
- Parannetaan yritysten johdon osaamista kriisitilanteiden vastuullisessa johtamisessa
- Tarjotaan keinoja niin johtajien kuin henkilöstön, yksinyrittäjien ja itsensä työllistäjien työhyvinvointiin uudenlaisissa tai epävarmoissa tilanteissa
- Tuetaan valmiuksia, joilla edistetään yritysten vihreää siirtymistä ja innovointia

6.1.2 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella on vahvaa ja monipuolista elintarviketuotantoa. ELY-keskus edistää vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä tukemalla ruoantuotannon prosessin eri vaiheita. Tavoitteena on kannattava ja kestävä ruoantuotanto, puhtaat ja vastuullisesti tuotetut elintarvikkeet sekä jatkojalostukseen, vientiin ja innovaatioihin panostavat elintarvikeyritykset, joilla on osaamista ja osaavaa työvoimaa.

Maaseuturahaston varoin tuetaan maatilojen kehittämistä investointituilla sekä panostetaan sukupolvenvaihdoksiin nuorten viljelijöiden aloitustukien kautta. Yrityksille suunnattavien investointitukien avulla edistetään maaseutuyritysten kasvua ja kilpailukykyä. Koko elintarvikeketjun toimintaa ja kehittämistä tuetaan luomalla edellytyksiä kannattavalle ja kilpailukykyiselle toiminnalle valvonnan sekä investointi- ja hanketukien avulla. Maaseuturahaston toimenpiteiden avulla edistetään alueen maaseutuyritysten selviytymistä koronaepidemian aiheuttamista vaikeuksista. Rahoitetaan maatilojen ja mikroyritysten toimintaympäristöä ja yrittäjien osaamista edistäviä kehittämishankkeita. Keski-Pohjanmaalla painottuu tutkimustiedon käytännönläheinen hyödyntäminen erityisesti maidontuotannossa.

Maaseutuohjelman mahdollistamin toimin edistetään uusien työpaikkojen syntymistä maaseudulle. ELY-keskuksen maaseutuyksikkö on mukana Talent Coastline-ekosysteemin ja TE-toimiston alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden työllisyyden verkostossa, jossa jaetaan tietoa ja kehitetään kansainvälistä rekrytointia maaseudun ja elintarviketuotannon tarpeisiin.

Ilmasto- ja ympäristötoimet ovat vahvasti esillä mm. hiilidioksidipäästöjen vähentämistä ja vähähiilistä yhteiskuntaa edistävien kehittämishankkeiden kautta. Keski-Pohjanmaalla erityisesti turvemaiden ilmastoystävälliseen käyttöön voidaan löytää uusia ratkaisuja maaseuturahaston toimenpiteillä. Myös kiertotalouden edistäminen sekä uusiutuvan energian käytön lisääminen, energia- ja ravinneomavaraisuuden nostaminen sekä energiatehokkuuden lisääminen ovat oleellinen osa hanke- ja yritystukien sekä maatilainvestointien rahoitusta. Lisäksi edistetään digitalisaation hyödyntämistä maaseudulla.

Pohjanmaan ELY-keskus on sitonut lähes kokonaan vuoden 2014–2020 myöntökiintiön. Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakunnissa on käytettävissä pieni määrä päättyneen ohjelmakauden varoja vuoden 2021 puolella. Nämä varat sidotaan lähinnä yritystukiin ja yritysryhmähankkeisiin. Päätökset näistä varoista tulee tehdä 31.3.2021 mennessä. Tämän jälkeen ELY-keskuksilla on käytettävissä ns. siirtymäkauden varoja, jotka tulevat käyttöön huhtikuussa 2021. Siirtymäkauden myöntämisvaltuuden määrä ei ole vielä tiedossa. MMM:n tavoitteena on varmistaa mahdollisimman sujuva siirtyminen varojen käytöstä toiseen ilman hakukatkoja siirtymäkauden rahoituksen avulla.

Maaseuturahaston elvytysvarat saadaan käyttöön vuoden 2021 aikana, mahdollisesti kesällä. Elvytysvarat kohdennetaan näillä näkymin maatalouden investointeihin, yritysrahoitukseen, laajakaista- ja digihankkeisiin, luonnonmukaiseen tuotantoon, eläinten hyvinvointia edistäviin toimiin sekä EIP (European Innovation Partnership)-hankkeisiin.

6.2. Rahoitustaulukko

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma						LIITE 1a
	Tähän taulukkoon sisällytetään kokonaisuudessaan kulmalukutaulukon mukaisten REACT-EU-valtuuksien määrä.					
	Vuosi:	**2021**				
	Maakunta:	**Keski-Pohjanmaa**				
	Osio:	**IP**	milj. euroa			
	Toimintalinja / erityistavoite	**RR-ELY**		**RR-ELY**	**Maakunnan liitto**	**YHTEENSÄ**
		Yritystuet				
		Tuki2014	EURA 2014	**yhteensä**		
TL 8	**Erityistavoite 12.1 (EAKR)**	2,24	0	**2,24**	0	**2,24**
	EAKR	1,28	0	**1,28**	0	**1,28**
	Valtio	0,96	0	**0,96**	0	**0,96**
	Kunta	0	0	**0**	0	**0**
	Muu julkinen	0	0	**0**	0	**0**
TL 8	**Erityistavoite 12.2 (EAKR)**	0	0	**0**	1,866	**1,866**
	EAKR	0	0	**0**	0,853	**0,853**
	Valtio	0	0	**0**	0,64	**0,64**
	Kunta	0	0	**0**	0,186	**0,186**
	Muu julkinen	0	0	**0**	0,187	**0,187**
TL 9	**Erityistavoite 12.3 (ESR)**		1,199	**1,199**		**1,199**
	ESR		0,548	**0,548**		**0,548**
	Valtio		0,411	**0,411**		**0,411**
	Kunta		0,12	**0,12**		**0,12**
	Muu julkinen		0,12	**0,12**		**0,12**
TL 9	**Erityistavoite 12.4 (ESR)**		0,8	**0,8**		**0,8**
	ESR		0,366	**0,366**		**0,366**
	Valtio		0,274	**0,274**		**0,274**
	Kunta		0,08	**0,08**		**0,08**
	Muu julkinen		0,08	**0,08**		**0,08**
	KAIKKI YHTEENSÄ	**2,24**	**1,999**	**4,239**	**1,866**	**6,105**
	EU	**1,28**	**0,914**	**2,194**	**0,853**	**3,047**
	Valtio	**0,96**	**0,685**	**1,645**	**0,64**	**2,285**
	Kunta	**0**	**0,2**	**0,2**	**0,186**	**0,386**
	Muu julkinen	**0**	**0,2**	**0,2**	**0,187**	**0,387**
	EAKR YHTEENSÄ	***2,24***	***0***	***2,24***	***1,866***	***4,106***
	EU	***1,28***	***0***	***1,28***	***0,853***	***2,133***
	Valtio	***0,96***	***0***	***0,96***	***0,64***	***1,6***
	Kunta	***0***	***0***	***0***	***0,186***	***0,186***
	Muu julkinen	***0***	***0***	***0***	***0,187***	***0,187***
	ESR YHTEENSÄ		***1,999***	***1,999***		***1,999***
	EU		***0,914***	***0,914***		***0,914***
	Valtio		***0,685***	***0,685***		***0,685***
	Kunta		***0,2***	***0,2***		***0,2***
	Muu julkinen		***0,2***	***0,2***		***0,2***

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma					LIITE 1b
Tähän taulukkoon eritellään liitteen 1a pohjalta osuudet, joiden arvioidaan vuoden 2021 jälkeen todennäköisesti jäävän välittävän toimielimen rahoitettavaksi.					
Vuosi:	**2022**				
Maakunta:	**Keski-Pohjanmaa**				
Osio:	**IP**	milj. euroa			
Toimintalinja / erityistavoite	**RR-ELY**		**RR-ELY**	**Maakunnan liitto**	**YHTEENSÄ**
	Yritystuet				
	Tuki2014	EURA 2014	**yhteensä**		
TL 8 **Erityistavoite 12.1 (EAKR)**	0,5	0	**0,5**	0	**0,5**
EAKR	0,286	0	**0,286**		**0,286**
Valtio	0,214	0	**0,214**		**0,214**
Kunta	0	0	**0**		**0**
Muu julkinen	0	0	**0**		**0**
TL 8 **Erityistavoite 12.2 (EAKR)**	0	0	**0**	0,933	**0,933**
EAKR	0	0	**0**	0,426	**0,426**
Valtio	0	0	**0**	0,32	**0,32**
Kunta	0	0	**0**	0,093	**0,093**
Muu julkinen	0	0	**0**	0,094	**0,094**
TL 9 **Erityistavoite 12.3 (ESR)**		0,513	**0,513**		**0,513**
ESR		0,235	**0,235**		**0,235**
Valtio		0,176	**0,176**		**0,176**
Kunta		0,051	**0,051**		**0,051**
Muu julkinen		0,051	**0,051**		**0,051**
TL 9 **Erityistavoite 12.4 (ESR)**		0,342	**0,342**		**0,342**
ESR		0,157	**0,157**		**0,157**
Valtio		0,117	**0,117**		**0,117**
Kunta		0,034	**0,034**		**0,034**
Muu julkinen		0,034	**0,034**		**0,034**
KAIKKI YHTEENSÄ	**0,5**	**0,855**	**1,355**	**0,933**	**2,288**
EU	**0,286**	**0,392**	**0,678**	**0,426**	**1,104**
Valtio	**0,214**	**0,293**	**0,507**	**0,32**	**0,827**
Kunta	**0**	**0,085**	**0,085**	**0,093**	**0,178**
Muu julkinen	**0**	**0,085**	**0,085**	**0,094**	**0,179**
EAKR YHTEENSÄ	***0,5***	***0***	***0,5***	***0,933***	***1,433***
EU	***0,286***	***0***	***0,286***	***0,426***	***0,712***
Valtio	***0,214***	***0***	***0,214***	***0,32***	***0,534***
Kunta	***0***	***0***	***0***	***0,093***	***0,093***
Muu julkinen	***0***	***0***	***0***	***0,094***	***0,094***
ESR YHTEENSÄ		***0,855***	***0,855***		***0,855***
EU		***0,392***	***0,392***		***0,392***
Valtio		***0,293***	***0,293***		***0,293***
Kunta		***0,085***	***0,085***		***0,085***
Muu julkinen		***0,085***	***0,085***		***0,085***

Arviona on, että **maakunnan liiton** sidonnoista noin 50 % tehdään vuonna 2021 ja 50 % vuonna 2022. Rahoitus varataan hankkeille kokonaisuudessaan vuoden 2021 aikana, mutta sidotaan vuosittaisilla päätöksillä (ns. vaiheistettu rahoitus), jolla varmistetaan rahoituksen mahdollisimman pikainen uudelleen käyttöön palautumineni, mikäli hankkeet eivät toteudu kokonaisuudessaan.

Yritystukien osalta ELY- keskus arvio että Keski-Pohjanmaan pk- yritysten hankkeisiin sidotaan v. 2021 puolella vähintään 78 % (1,74 milj.) REACT- osuudesta. Vuodelle 2022 varaudutaan pieneen 22 % (0,5 milj.) siirtymään mikäli Koronakriisin pitkittyminen viivästyttää hankkeiden aloituksia.

ESR:n osalta tavoite on sitoa v. 2021 yli puolet (57%) REACT- osuudesta ja loput (43%) vuoden 2022 puolella . Rahoitus hankkeille varataan koko jaksolle ja sidotaan vaiheittain hankkeiden käyntiin lähdön varmistamiseksi.